ORTODOKSİA

Her ay neşr olunan

AHLAKÎ VE DİNİ RESALE

Müdir Mes'ul : Meletios Lukakis

-Mahal idare: Fener Rum Patrikhanesi

Ἔτος Δ΄ 31 Μαρτίου 1929 Τεῦχος 39ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

Ο ΙΕΡΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΚΑΙ ΕΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΙΛΕΣΤΕΡΩΝ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ

Πρόκειται περὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ εἰδικώτερον περὶ τῆς συναντιλήψεως τοῦ πάσχοντος ἡμῶν ἀδελφοῦ. Εἰς τὸ θέμα αὐτὸ μετηγγίσθη ὅλη ἡ θερμότης τῆς ψυχῆς του, ὅλη ἡ δύναμις τοῦ πνεύματός του, ὅλος ὁ προφητικὸς ζῆλός του.

Κατὰ τὸν ἱ. Χρυσόστομον ἡ χεὶρ τοῦ πτωχοῦ εἶναι βωμός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τελοῦμεν θυσίαν τῷ Θεῷ εὐάρεστον· εἶναι θησαυρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κλείομεν πολυτίμους καὶ ἀθανάτους θησαυρούς. Οἱ πτωχοὶ εἶναι οἱ ἰατροὶ τῶν ψυχῶν μας, οἱ προστάται μας, οἱ εὐεργέται· διότι λαμβάνομεν περισσότερον ἢ ὅσον δίδομεν, ἀφοῦ μᾶς δίδουν τὸν οὐρανὸν εἰς ἀντάλλαγμα ὀλίγου χρήματος. Ὅπως αἱ βρύσεις εἶναι εἰς τοὺς τόπους, ὅπου οἱ ἄνθρωποι προσεύχονται, διὰ νὰ πλύνῃ τις τὰς χεῖράς του πρὶν τὰς ὑψώσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτω οἱ πρόγονοί μας ἐτοποθέτησαν τοὺς πτωχοὺς εἰς τὰς πύλας τῶν ἐκκλη-

σιῶν, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ καθαρίζωμεν τὰς χεῖράς μας διὰ τῶν ἐλεημοσυνῶν πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν προσευχήν μας. Τὸ νερὸ ἔχει ὀλιγωτέραν δύναμιν νὰ ἀποπλύνῃ τὰς κηλῖδας τοῦ σώματος ἢ ἡ ἐλεημοσύνη διὰ νὰ ἐξαλείφῃ τὰς κηλῖδας τῆς ψυχῆς.

Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει: Ἡ ἐλεημοσύνη θεραπεύει τὰς πληγὰς τῶν ψυχῶν μας. Ἡ ὄψις τοῦ πτωχοῦ εἶναι διαρκὲς μάθημα, τὸ ὁποῖον διορθώνει τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πνεύματός μας· διότι ὁ πτωχὸς φαίνεται νὰ μᾶς λέγῃ: Μὴ ὑψώνεσθε εἰς τὰς σκέψεις σας. Ἀναλογισθῆτε τὴν βραχύτητα καὶ τὸ εὔθραυστον τῶν φθαρτῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων. Ἀναλογισθῆτε ὅτι ἡ νεότης γρήγορα ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸ γῆρας, ἡ ὡραιότης ἀπὸ τὴν ἀσχημίαν, ἡ δύναμις ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν, ἡ τιμὴ ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν, ἡ ὑγεία ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, ὁ πλοῦτος ἀπὸ τὴν πενίαν.

Εἴς τινα ὁμιλίαν του ἐπὶ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀναφερόμενος εἰς τὰ περίπυστα ἐκεῖνα τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς Δευτέρας Αὐτοῦ παρουσίας καὶ τῆς Κρίσεως τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀγαθοεργιῶν των, κάμνει μίαν θαυμασίαν προσωποποιΐαν. Παρουσιάζει ἐξαίσια τὸν Χριστὸν ἐμφανιζόμενον εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πτωχῶν καὶ ταλαιπωρουμένων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἡ σχετικὴ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀναγινώσκεται τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω. Ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Θεὸς νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος, δὲν θὰ ἐρωτήσῃ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ μόνον, ἐὰν ἐδώκαμεν εἰς τοὺς πεινῶντας ἄρτον καὶ ἐβοηθήσαμεν τοὺς πάσχοντας. Ἀκούσατε τὸν ἱερὸν ἄνδρα, τὸν ἐνθουσιώδη Κήρυκα, τὸν ἀπαράμιλλον ἀριστοτέχνην τοῦ λόγου:

«Τὶ αἶσχος εἰς ἡμᾶς νὰ εἴμεθα τόσον προσκεκολλημένοι εἰς τὰ φθαρτὰ ἀγαθά, νὰ κύπτωμεν τόσο πολὺ εἰς τὴν Γῆν, νὰ εἴμεθα τόσον ὀλίγον γενναιόδωροι πρὸς τοὺς πτωχούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ὁποίων ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς. Διότι δὲν

ὑπῆρξεν ἀρκετὸν εἰς αὐτὸν νὰ ὑποστῇ τὴν βάσανον τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου· ἠθέλησε διὰ νὰ μᾶς παράσχῃ εὐκαιρίαν νὰ τῷ ἀποδείξωμεν τὴν ἀγάπην μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας, νὰ ἐμφανισθῇ εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ξένου, τοῦ φυλακισμένου, τοῦ ἀσθενοῦς. Εἶναι ὡσὰν νὰ μᾶς λέγῃ διὰ στόματος τῶν πασχόντων ἀνθρώπων : Ἐὰν δὲν εἶσθε εὐγνώμονες δι' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔκαμα καὶ ἔπαθα δι' ὑμᾶς, συμπαθήσατε τοὐλάχιστον τὴν πτωχείαν μου. Ἐὰν ἡ πτωχεία μου δὲν σᾶς συγκινῇ, λυπηθῆτέ με τοὐλάχιστον διὰ τοὺς πόνους, οἱ ὁποῖοι μὲ καταβάλλουν, καὶ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ὑποφέρω. Ἐὰν αὐτὰ σᾶς ἀφήνουν ἀσυγκινήτους, καμφθῆτε τοὐλάχιστον μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ὀλίγα σᾶς ζητῶ. Δὲν σᾶς ζητῶ πράγματα ὑπέρογκα, ἀλλ' ἕνα τεμάχιον ἄρτου, ἕνα ἄθλιον καταφύγιον διὰ τὴν νύκτα, μίαν λέξιν καλωσύνης καὶ παραμυθίας. Πλήν, ἐὰν εἶσθε ἀναίσθητοι εἰς τὰς θλίψεις μου, ἐνδιαφερθῆτε τοὐλάχιστον διὰ τὰ ἴδιά σας συμφέροντα, κάμετέ μου ἐλεημοσύνην διὰ νὰ αὐξήσητε τὰς ἀξίας σας καὶ νὰ ἔχητε μέρος εἰς τὰς ἀμοιβάς, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθην. Ἐὰν τὰ ἐλατήρια ταῦτα δὲν σᾶς ἐνδιαφέρουν, ἀφεθῆτε τοὐλάχιστον εἰς τὴν φυσικὴν συμπάθειαν μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀτιμώσεων, τῶν πόνων, τῶν θλίψεων, ἃς ὑπέστην ἄλλοτε δι' ὑμᾶς, καὶ τὰς ὁποίας ὑφίσταμαι ἀκόμη σήμερον ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πτωχῶν. Μάλιστα, πεινῶ ἀκόμη, διψῶ, κρυώνω, εἶμαι ἀσθενής, ταλαίπωρος. Πάσχω εἰς τοὺς πτωχούς μου, διὰ νὰ σᾶς ἑλκύσω εἰς ἐμαυτόν. Θέλω νὰ σᾶς δώσω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκήσητε τὰ ἔργα τοῦ ἐλέους, διὰ νὰ ἀνταμειφθῆτε αἰώνια. Δὲν σᾶς λέγω : Καταπαύσατε τὴν πενίαν μου, κάμετέ με πλούσιον, ἂν καὶ ἐγὼ ἔγινα πτωχὸς διὰ νὰ σᾶς πλουτίσω· σᾶς ζητῶ μόνον ἕνα τεμάχιον ἄρτου, ὀλίγα τεμάχια εὐθηνοῦ ὑφάσματος. Ζητῶ μόνον νὰ μὲ ἐπισκεφθῆτε εἰς τὴν φυλακήν μου. Αὐτὸ θὰ εἶναι ἀρκετὸν νὰ μὲ παρηγορήσῃ, καὶ εἰς ἀμοιβὴν σᾶς ὑπόσχομαι τὸν οὐρανόν. Καὶ χωρὶς αὐτὸ θὰ ἠδυνάμην νὰ σᾶς στεφανώσω εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ θέλω νὰ σᾶς εἶμαι ὀφειλέτης, θέλω νὰ σᾶς δώσω τὴν χαράν, ὅτι κατά τινα τρόπον οἱ ἴδιοι

ἐκερδίσατε τὴν ἀμοιβήν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐνῷ δύναμαι νὰ ἐπαρκέσω εἰς ἐμαυτόν, διατρέχω ἐν τούτοις τὸν κόσμον ἐπαιτῶν, ὄρθιος εἰς τὴν θύραν σας καὶ τείνων πρὸς ὑμᾶς τὴν χεῖρά μου. Ἐπειδὴ σᾶς ἀγαπῶ, θέλω νὰ καθήσω εἰς τὴν τράπεζάν σας, διὰ νὰ εἰμπορέσω τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς αἰωνίου δικαιοσύνης νὰ σᾶς παρουσιάσω εἰς τὸ Σύμπαν, νὰ διηγηθῶ τὰ καλά σας ἔργα, νὰ ἐξάρω τὴν φιλεύσπλαγχνον ἀγάπην σας, καὶ νὰ εἴπω παρουσίᾳ ὅλων : «Ἰδοὺ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ ἔθρεψεν !»

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος εἰς τοὺς λόγους τούτους διεκόπη ἀπὸ φρενητιώδεις ἐπευφημίας καὶ κραυγὰς τοῦ πλήθους. «Εἰς τί μοι χρησιμεύουσιν αἱ ἐπευφημίαι σας καὶ οἱ ἔπαινοί σας», ἀνέκραξεν ὁ ἱερὸς ἀνήρ. «Δὲν ζητῶ λόγους καὶ κραυγάς. Ζητῶ ἐλεημοσύνην καὶ ἔργα ἄφθονα. Αὐτὰ θὰ ἀποτελέσουν τὸν ἔπαινόν μου, αὐτὰ θὰ εἶναι δι' ἐμὲ στέφανος λαμπρότερος καὶ ἀπὸ τὸ διάδημα, δι' ὑμᾶς δὲ θησαυρὸς πολὺς χάριτος καὶ ἀξιῶν. Πλέξατέ μου λοιπὸν κατὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔξοδόν μου τὸν ἀθάνατον τοῦτον στέφανον μὲ τὰ χέρια τῶν πτωχῶν καὶ παρασκευάσατε εἰς τὸν ἑαυτόν σας εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ ἄπειρον ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας».

Δὲν εἶναι διόλου δύσκολον νὰ εὕρῃ τις καὶ ἄλλα ὡραῖα σχετικὰ ἀποσπάσματα εἰς τὰς διαφόρους του ὁμιλίας. Ἀλλὰ τὰ ὡς ἄνω εἶναι ἱκανὰ νὰ δικαιολογήσωσιν ὅσα εἰσηγητικῶς ἐν τῇ ἀρχῇ ἐσημείωσα.

Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω 1929.

† Ο ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠ' ΑΥΤΗΣ

Πρὸς τὰ ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν προεξετασθέντα **εὐλογεῖν** καὶ **εὐλογία** ἀνάλογον ἔχει ἐν αὐταῖς χρῆσιν καὶ τὸ ὄνομα **δόξα**, ἐκ τῶν συχνοτάτων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἣν προσέλαβε σημασίαν **καθ' ἑβραϊσμόν**, καίτοι δὲν εἶναι σπανία καὶ ἡ κατὰ τοὺς θύραθεν ἐκδοχὴ αὐτοῦ ἢ κατὰ τὸ **ἔτυμον (δοκεῖν)**, καὶ δὴ ὄχι ὡς opinio, ὡς ἁπλῆ τις **ἰδέα** ἢ **γνώμη**, ὅσον ὡς existimatio, ὡς **ὑπόληψις** περὶ τῆς ἀξίας ἢ ἀπαξίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα **ἐπὶ καλοῦ**, ὡς **ὑπόληψις ἀγαθή**, μετὰ καὶ τῆς παρακολουθούσης αὐτῇ ἐννοίας τοῦ **ἐπαίνου**, τῆς **τιμῆς** καὶ τῆς **εὐκλείας** (gloria), ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐναντίαν ὑπόληψιν, τὴν συνεπαγομένην **ὄνειδος, αἰσχύνην** καὶ **ἀτιμίαν**. Οὕτω Λουκ. 2, 32. 14, 10. Ρωμ. 2, 7. 10. 1 Κορ. 11, 15 (ἄλλως ἐν στίχ. 7), 2 Κορ. 6, 8. Φιλιπ. 3, 19. Ἑβρ. 3, 9. 1 Πετρ. 1, 7. 5, 4. 2 Πετρ. 1, 17. Οὕτως ἀπαντᾷ συχνὰ καὶ κατ' ἄλλην ἀντίθεσιν, ὡς **δόξα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις**, ὡς ἀπατηλὴ ὑπόληψις καὶ ἐπισφαλὴς τιμὴ παρ' αὐτοῖς, ἀντικειμένη πρὸς τὴν **δόξαν τὴν παρὰ τῷ Θεῷ**, ὡς τὴν μόνην ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν ὑπόληψιν καὶ τιμήν, Ἰωαν. 5, 41—44. 7, 18. 8, 50. 54. 12, 43. 1 Θεσ. 2, 6.

Ὡσαύτως δὲ κεῖται καὶ ἐπὶ κατορθωμάτων, καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων χρηστῶν καὶ ἐναρέτων, διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ χρηστότητος αὐτῶν περιποιούντων τιμὴν καὶ ἄλλοις καὶ ἀποτελούντων αὐτοῖς ἀφορμὴν ἐγκαυχήσεως. Οὕτως. . . ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, **δόξα Χριστοῦ**, 2 Κορ. 23. «Ὑμεῖς ἐστε δόξα ἡμῶν», 1 Θεσ. 2, 20. «Ἥτις (=**τουθ' ὅπερ**) ἐστὶ δόξα Ὑμῶν» Ἐφεσ. 3, 13 (ἔνθα ὑπὸ τὴν ἀντωνυμίαν **ἥτις**, κατὰ γνωστὴν συμφωνίαν τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ὄχι μόνον πρὸς τὸ εἰς ὃ ἀναφέρεται **ὑποκείμενον**, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ **κατηγορούμενον**—πρβλ. Φιλιπ. 1, 28—νοητέον τὸ **ἐν ταῖς ἐν θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν**, καὶ ἐξηγητέον **αἱ ὑπὲρ ὑμῶν θλίψεις μου ἀποτελοῦσι καύχημα ὑμῶν)**.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ αὐτὴ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ οἰκεία ἐκδοχὴ τῆς λέξεως νοητέα ὅπου ὁ λόγος περὶ αὐτῆς ὡς περὶ **τιμῆς** τῷ Θεῷ ἢ τῷ Σωτῆρι Ἰησοῦ πρεπούσης καὶ ἀπονεμητέας, ἐνάρθρως τε καὶ ἀνάρθρως, «ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ» Ἰωαν. 11, 14. καὶ συνηθέστερον «εἰς τὴν δόξαν» ἢ «πρὸς τὴν δόξαν» ἢ «εἰς δόξαν» τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Κυρίου», Ρωμ. 3, 7. 15, 7. 1 Κορ. 10, 31. 2 Κορ. 1, 80. 4, 15. 8, 19. Φιλ. 1, 11. 2, 11. — Ἐπίσης ἐν τῇ φράσει «διδόναι δόξαν τῷ Θεῷ» (σοὺμ ἢ **ναθὰν** καβὼθ λέγε χωβᾶ»)=προσφέρειν τῷ Θεῷ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν ἔργῳ ἢ καὶ λογισμῷ (Λουκ. 17, 18. Ἰωαν.

9, 24. Πρ. 11, 23. Ρωμ. 4, 20. Ἀποκ. 4, 9. 11, 13. 14, 7. 16, 9. 19, 7—κατ᾽ οὐσίαν δὲ καὶ τὸ «φέρειν τὴν δόξαν» αὐτόθι 21, 24. 26 — καὶ «λαμβάνειν τὴν δόξαν» ἐπὶ τοῦ δεχομένου τὴν προσφερομένην ἢ προσγινομένην αὐτῷ τιμήν, 2 Πετ. 1, 17. Ἀποκ. 4. 11. 5, 12.

Εὐνόητον ὅτι οὕτως ἐκληπτέα ἡ λέξις καὶ εἰς τὰς συνήθεις **δοξολογίας,** οἷαι Λουκ. 2, 14. 19, 38. Ρωμ. 11, 36. 14, 26. Γαλ. 1, 5. Ἐφεσ. 3, 21. Φιλ. 4, 28. 1 Τιμ. 1, 17. 2 Τιμ. 4, 18. Ἑβρ. 13, 21. 2 Πέτ. 3, 18.

Μόνον σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν ταῖς δοξολογίαις, ὁσάκις συνοδεύεται καὶ ὑπὸ τῶν ὀνομάτων **βασιλεία, δύναμις, κράτος, ἐξουσία** (ὡς ἐν Ματ. 6, 13. 1 Πετ. 4, 11. 5, 11. Ἰουδ. στχ. 25. Ἀποκ. 1, 6. 7, 12. 19, 1) δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἂν κεῖται ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ, ἢ τοὐναντίον συνωνύμως τῇ **αἴγλῃ,** καὶ **λαμπρότητι, εὐπρεπείᾳ, μεγαλειότητι,** κατ' ἀντιστοιχίαν τοῦ σημαινομένου τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων **καβώδ, χώδ, χαδάρ** ἢ καὶ **ὤζ** ἢ **γώζ (=κρότος, αἴγλη).** Ἐν τῇ ἑβραϊζούσῃ ταύτῃ ἐκδοχῇ τῇ καὶ πολλῷ συνηθεστέρᾳ, ἐπὶ τῆς **λάμψεως** τοῦ **φωτὸς** καὶ τῶν **φωτεινῶν** σωμάτων ἐν Πραξ. 22, 11. 1 Κορ. 15, 40—41., κατὰ μεταφορὰν δὲ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς λαμπηδόνος καὶ μεγαλοπρεπείας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὡς ἐν 1 Πετ. 1, 24. («πᾶσα **δόξα** ἀνθρώπου ὡς **ἄνθος** χόρτου») ἢ τῶν ἐπιγείων **βασιλέων** ἢ **βασιλειῶν,** Ματθ. 4, 5. 6, 29. Λουκ. 4, 6. 12, 27. Ἀποκ. 21, 26. ἐν δὲ 1 Κορ. 15, 43 καὶ ἐπὶ τῆς λαμπροτέρας φύσεως τῶν **νέων σωμάτων** τῶν μετὰ τὴν δευτέραν ἀνάστασιν.

Ἐπ' αὐτῆς τῆς **οὐρανίας λάμψεως,** τῆς οἰκείας τοῖς ὑπερκοσμίοις καὶ συνοδευούσης τὴν παρουσίαν αὐτῶν καὶ ἐνέργειαν καὶ ὁπωσδήποτε προσιτῆς τῇ ἀνθρωπίνῃ ὄψει ὡς τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ μεταμορφώσει αὐτοῦ, Λουκ. 9, 31—32 καὶ τῶν **ἀγγέλων,** Λουκ. 9, 26. Ἑβρ. 9, 5 (ἔνθα τὰ «Χερουβὶμ δόξης»=Χερουβὶμ ἀπαστράπτοντα τὴν αἴγλην καὶ μεγαλειότητα ἧς ἐγγίζουσιν ἢ γίνονται ὀχήματα θείας λαμπρότητος). Διὸ καὶ αὗται αἱ **ἀγγελικαὶ δυνάμεις** χαρακτηρίζονται ὡς **δόξαι,** καὶ ὄχι μόνον αἱ **ἀγαθαί,** ἀλλὰ καὶ αἱ **πονηραί,** ὡς ἐν 2 Πετ. 2, 10—11. Ἰουδ. στχ. 7—9.

Τῆς λάμψεως ταύτης τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων τῆς κατ' ἀντανάκλασιν ἀσυγκρίτως σελαυγεστέρα ὑποτίθεται ἡ λάμψις ἡ περιβάλλουσα αὐτὸν τὸν Θεόν, ἡ καὶ συνοδεύουσα καὶ μαρτυροῦσα πᾶσαν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐν πάσῃ αὐτοῦ ἐμφανίσει καὶ ἀποκαλύψει, ἡ παρὰ τοῖς Ταλμουδισταῖς οὕτω λεγομένη shehina, οἷα ἦτο ἡ **στήλη τοῦ πυρὸς** καὶ ἡ **νεφέλη ἡ φωτεινή,** ἡ τοὺς Ἰσραηλίτας συνοδεύουσα ἐν τῇ ἐρήμῳ (Ἐξοδ. 13, 21. 24, 16), ὡς καὶ ἡ ὀφθεῖσα μὲν ἐπὶ τοῦ ὄρους

Σινᾶ κατὰ τὴν νομοθεσίαν, ἐλλαμπρύνασα δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως, ὅτε κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ ὄρους (Ἔξοδ. 34, 22), καίτοι προὔκειτο περὶ λάμψεως προσκαίρου καὶ ὑπολειπομένης κατὰ τὴν λαμπρότητα τῆς (ἠθικῶς τε καὶ μελλοντικῶς νοουμένης) αἴγλης, τῆς περιβαλλούσης τὰ πρόσωπα τῶν λειτουργῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οὕτω νοητέα ἡ **δόξα** ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ χωρίῳ 2 Κορ. 3, 7—11.—Ὁμοία θεία λάμψις νοητέα καὶ ὑπὸ τὴν **δόξαν τοῦ Κυρίου** ἢ **τοῦ Θεοῦ** ἐν Λουκ. 2, 9. Πραξ. 7, 55. Ἀποκ. 15, 8. 21, 10. 23. καὶ ἁπλῶς ὑπὸ τὴν **δόξαν** ἐν Ρωμ. 9, 4. καὶ ὑπὸ τὴν ρῆσιν **ὁ Κύριος τῆς δόξης** ἐν Πραξ. 7, 1.—Περὶ τῆς αὐτῆς μὲν αἴγλης καὶ λαμπρότητος τῆς τοῦ Θεοῦ παρουσίας, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι προσιτῆς τοῖς πιστοῖς εἶναι ὁ Λόγος καὶ Ρωμ. 5, 2. Τιτ. 2, 13. 2 Θεσ. 2, 12. 1 Πετ. 4, 10. Ἰουδ. στχ. 24 ὑπὸ τὴν **δόξαν τοῦ Θεοῦ,** καὶ δὴ καὶ τοῦ **Χριστοῦ,** ὡς κοινωνοῦ πάσης τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, Μαρκ. 8, 4. 38. 10, 37. 13, 26. Ματθ. 16, 27. 19, 28. 24, 30. 25, 31. Λουκ. 21, 27. 1 Πετ. 4, 13. 1. Τιμ. 3, 16. 2 Θεσ. 1, 9· καὶ αὐτῶν ἔτι **τῶν πιστῶν αὐτοῦ ἀκολούθων,** κατὰ χάριν βεβαίως, «ὡς κληρονόμων μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμων δὲ Χριστοῦ» Ρωμ. 8, 18. 21. 9, 23 β. 1 Κορ. 2, 7. 2 Κορ. 4, 17. Ἐφ. 1, 18. Κολ. 1, 27. 3, 4. Φιλ. 4, 19. 2 Θεσ. 2, 14. 2 Τιμ. 2, 10. Ἑβρ. 2, 10. 1 Πετ. 5, 1. 4.—Περὶ ἀμφοτέρων, τῆς τε τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς τῶν πιστῶν, ἐν 2 Κορ. 3, 18.

Οὐχ ἧττον συνήθης καὶ προσοχῆς ἀξία εἶναι ἡ ἐπίσης μὲν ἑβραΐζουσα, ἀλλὰ κατὰ μετωνυμίαν χρῆσις τῆς λέξεως πρὸς δήλωσιν ἐκείνου, ὅπερ εἶναι καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἐκφαινομένης θείας αἴγλης καὶ λαμπρότης, αὐτῆς δηλονότι **τῆς ἐν πᾶσιν ἀπηρτισμένης θείας φύσεως, αὐτῆς τῆς παντελείου οὐσίας τοῦ Ὑψίστου Ὄντος,** κατὰ **πάσης τῆς τελειότητος αὐτοῦ,** καὶ ἐὰν ἔτι ὑποτεθῇ ὅτι δὲν ἐκφράζεται ἑκάστοτε τὸ σύνολον τῶν τοῦ Θεοῦ τελειοτήτων, ἀλλ' ἔχει ἐν νῷ ὁ γράφων μίαν τινὰ ἐξ αὐτῶν, καθοριζομένην ἐκ τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας. Οὕτως ἐν Ρωμ. 1, 23. Ἑβρ. 1, 3 («ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»). 2 Κορ. 4, 6. προφανῶς νοητέα ἡ παντέλειος θεία φύσις, ἐν ᾧ ἐν Ρωμ. 6, 4. 9, 23. Ἰωαν. 11, 40. Ἐφ. 1, 12. 14. 17. 3, 16. Κολ. 1, 11. 1 Πετ. 4, 14. 1 Πετ. 1, 3 νοεῖται εἴτε ἡ παντοδυναμία, εἴτε ἡ ὑπερβάλλουσα ἀγάπη αὐτοῦ καὶ χάρις. Ἀναλόγως καὶ ἐν 1 Κορ. 11, 7. ἔνθα ὁ Ἀπόστολος καλεῖ τὸν **ἄνδρα εἰκόνα** καὶ **δόξαν Θεοῦ,** ὡς τοῦ θείου μεγαλείου ἀντανακλωμένου καὶ παριστωμένου ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ καλεῖται **δόξα τοῦ ἀνδρός,** ὡς παριστῶσα καὶ ἐκφαίνουσα ἐν ἑαυτῇ τὸ τοῦ ἀνδρὸς μεγαλεῖον, οὐχὶ τὸ ἑαυτῆς, οὕτως ὥστε παριστᾷ μὲν καὶ αὕτη τὸ θεῖον μεγαλεῖον, ἀλλ' **ἐμμέσως.**

Τῆς αὐτῆς τῷ Πατρὶ δόξης καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν μετέχει καὶ

ὁ Υἱός, καὶ ὄχι μόνον ὡς ἄσαρκος Λόγος (Ἰωαν. 12, 41. 17, 5. Ἑβρ. 1, 3), ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ γῆς μὲν ὢν ἐκφαίνει αὐτὴν ὥς τε φορεὺς τῆς θείας χάριτος καὶ ἀληθείας (Ἰωαν. 1, 17) καὶ δι᾽ ὧν τελεῖ θαυμάτων (αὐτ. 2, 11), μετὰ δὲ τὰ πάθη αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀσυσκίαστον κατοχὴν τῆς προσούσης αὐτῷ δόξης ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς (Ἑβρ. 1, 3—4. Λουκ. 24, 26), αὕτη δέ ἡ δόξα νοητέα ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς **δόξης τοῦ Χριστοῦ** ἢ **τοῦ Κυρίου** (2 Κορ. 3, 18. 4, 4) ἢ καὶ καλεῖται ὁ Σωτὴρ καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Πατὴρ **ὁ Κύριος τῆς δόξης** (1 Κορ. 2, 8. Ἰακ. 2, 1), ἢ καὶ χαρακτηρίζεται τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ὡς «**εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ**» (1 Τιμ. 11), ὡς κήρυγμα περὶ ὅσων ὁ Οὐράνιος Πατὴρ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χάριτος καὶ ἀγαθότητος εἰργάσατο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἀποστείλας ἐπὶ τούτῳ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ, ἢ καὶ ὡς ἄλλως γίνεται λόγος περὶ «**τῆς δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ**» ἢ περὶ «**τοῦ πλούτου τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις**» (Ἐφεσ. 1, 6. 18), ὡς περί τινος ἐξαισίου κάλλους καὶ δαψιλείας κληροδοτήματος ἀναμένοντος τοὺς πιστοὺς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτ' αὐτὸ δὲ νοητέον καὶ ὑπὸ τὸν πληθυντικὸν **δόξης** ἐν 1 Πετρ. 1, 11., ἐν ᾧ ὑπὸ τὸ «**σῶμα τῆς δόξης αὐτοῦ**» ἐν Φιλιπ. 3, 21 νοεῖται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τὸ μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν αὐτοῦ μεταμορφωθὲν καὶ θείας λάμψεως μέτοχον γενόμενον.

Τῇ χρήσει τοῦ οὐσιαστικοῦ **δόξα** ἀκολουθεῖ ἐν τῇ Θείᾳ Γραφῇ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ρήματος **δοξάζειν**, κατ᾽ ἀντιστοιχίαν τῶν ἑβραϊκῶν ρημάτων μάλιστα μὲν τοῦ **καβάδ**, ἔπειτα δὲ τοῦ peer, τὸ δὲ παθητικὸν καὶ τοῦ qaran (=**λάμπειν**).

Ἐν τῇ **πρώτῃ** δηλ. σημασίᾳ τοῦ **οἴεσθαι, νομίζειν, φρονεῖν**, τῇ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς θύραθεν, παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἀττικοῖς, δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ἐν τῇ σημασίᾳ ὅμως τοῦ **κλεΐζειν, ἐγκωμιάζειν, ἐπαινεῖν, τιμᾶν, περιποιεῖν τιμήν**, ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ **ἀπονέμειν αὐτῷ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν** ἢ **δοξολογίαν** ἀπαντᾷ συχνὰ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ μετὰ διαφόρων προσδιορισμῶν ἄλλων τε καὶ δηλωτικῶν τοῦ **λόγου** ἢ τοῦ **τρόπου** τῆς ἀπονομῆς τοῦ ὀφειλομένου φόρου τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐχαριστίας.

Ἐπὶ τῆς τιμῆς τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων θηρωμένης Ματθ. 6, 2· ἢ προσγινομένης Λουκ. 34, 15. **ἑαυτὸν** ἢ **ἑαυτὴν** δοξάζειν, Ἰωαν. 8, 54. Ἑβρ. 5, 5 (ἔνθα ἡ ἔννοια εἶναι ἡ τοῦ στχ. 4 «οὐχ ἑαυτῷ τις τὴν τιμὴν λαμβάνει») Ἀπ. 18, 7. «τὴν διακονίαν μου δοξάζω» Ρωμ. 11, 13. «τὸν λόγον τοῦ Κυρίου δοξ. Πρ. 13, 18. «τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δοξ. Ἀποκ.

15, 4. «τὸν Θεὸν» Ματθ. 5, 16. 9, 8. 15, 31. Μαρκ. 2, 12. Λουκ. 2, 20. 5, 25. 26, 7, 10. 11, 13. 14, 43. 17, 15. 23, 47 Ἰωαν. 21, 19. Πραξ. 4, 21. 11, 18. 21, 20. Ρωμ. 1, 21. 15, 6. 9 («ὑπὲρ ἐλέους»= **ὡς ἀξιωθέντες τοῦ θείου ἐλέους**), 1 Κορ. 6, 20 («ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν τῷ πνεύματι»=τηροῦντες αὐτὰ ἁγνά), 12, 26. 2 Κορ. 9, 13. Γαλ. 1, 24. 1 Πετ. 1, 12. 4, 11. 14. 16.

Διαφορώτερον κατὰ τὴν μόνῃ τῇ Γραφῇ ἰδιάζουσαν σημασίαν, τὴν τοῦ **λαμπρύνειν, καθιστᾶν περίλαμπρον,** ἠγλαϊσμένην. Οὕτω τὸ 2 Κορ. 3, 10 «τὸ δεδοξασμένον, ἐν τούτῳ τῷ μέρει οὐ δεδόξασται ἕνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης» = ὅ,τι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦτο λαμπρόν, ὡς ἦτο ἡ τοῦ Μωϋσέως διακονία, τοῦ ἐλλαφθέντος τὸ πρόσωπον ὑπὸ θείας λάμψεως (πρβλ. ἐν τῇ λ. **δόξα**), ἐν τῇ περιστάσει τῇ προκειμένῃ, παραβαλλόμενον πρὸς τὴν λάμψιν τῆς χριστιανικῆς διακονίας (στχ. 9), μένει ὡς ἐστερημένον πάσης λαμπρότητος ἕνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης λαμπρότητος τῆς περιβαλλούσης τὴν τελευταίαν, καθ' ὁμοιότητα τῆς λάμψεως τῆς σελήνης παρὰ τὴν τοῦ ἡλίου.

Ἐντεῦθεν συνωνύμως τῷ **μεγαλύνειν,** ἐπὶ τῆς ἔργῳ ἢ λόγῳ ἀναδείξεως ἢ ἀποδείξεως τοῦ μεγαλείου ἢ ἀξιώματος, τοῦ προσόντος τινί, προσώπῳ ἢ πράγματι. Οὕτως ἐπὶ τοῦ **εὐαγγελικοῦ κηρύγματος,** Πρ. 11, 4. 2 Θεσ. 3, 1. ἐπὶ τοῦ **Θεοῦ,** Ἰωαν. 13, 31—32. 14, 11. 15, 8. 17, 1. 4. ἐπὶ τοῦ **Χριστοῦ** (ὡς **υἱοῦ** τοῦ Θεοῦ), Ἰωαν. 8, 54. 11, 4. 13, 31. 16, 14. 17, 10. 3, 13).

Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀνυψώσεως εἰς τὴν δόξαν τὴν ἐπουράνιον, τοῦ μὲν **Χριστοῦ** ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης Ἰωαν. 7, 39. 12, 16. 17, 1. 5,, τῶν δὲ πιστῶν εἰς τὴν ἀναμένουσαν αὐτοὺς μακαριότητα καὶ περιφάνειαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ, Ρωμ. 8, 30 (Πρβλ. Ματθ. 13, 43 : «οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν»). Ἡ τελευταία αὕτη ἔννοια ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῷ «**ἐνδοξασθῆναι** ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ», 2 Θεσσ. 1, 10, ἵνα τῶν πιστῶν αὐτοῦ ἀκολούθων ἀξιουμένων τῆς ἐν Οὐρανοῖς μακαριότητος, διαλάμψῃ καὶ αὐτὸς καὶ μεγαλυνθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ (στχ. 12).

Τὸ ἐπίθετον **ἔνδοξος,** τετράκις ἀπαντῶν ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ, μόνον ἐν 1 Κορ. 4, 10 ἔχει τὴν συνήθη καὶ παρὰ τοῖς θύραθεν σημασίαν τῆς **εὐκλείας** καὶ **τιμῆς,** ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς χωρίοις σημαίνει καθ' ἑβραϊσμὸν τὸν **λαμπρόν,** τὸν **ὡραῖον,** τὸν **περικαλλῆ** (Λουκ. 7, 25. Ἐφ. 5, 27) καὶ τὸν **ἔξοχον** καὶ **θαυμάσιον,** ἐπὶ τῶν ἐκτάκτων ἔργων τοῦ Κυρίου, Λουκ. 13, 17 (κατὰ τὸ **νιφλαῶθ=μεγαλουργήματα,** Ἐξόδου 34, 10).

Β. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ΑΙ ΕΝ MALINES ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 321 τοῦ Γ' ἔτους)

Ἡ τρίτη συνάντησις [7—8 Νοεμβρίου 1923]

Κατὰ τὴν τρίτην συνάντησιν ὡς βάσις τῆς συζητήσεως ἐτέθησαν δύο ὑπομνήματα «περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκκλησίᾳ, σύνοψις μαρτυριῶν τῆς Κ. Διαθήκης», ὧν τὸ μὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δεκάνου τοῦ Wells, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Mgr Battiffol, ἕτερον Ὑπόμνημα τοῦ Mgr Battifol «περὶ τῆς ἕδρας τῆς Ρώμης καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου» καὶ τέλος δύο Ὑπομνήματα τοῦ Dr Kidd «τὰ περὶ τοῦ Πέτρου χωρία, ὡς ἐγένετο χρῆσις αὐτῶν μέχρι τοῦ 461 μ. Χ.» καὶ «μέχρι ποίου σημείου ἡ Παπικὴ ἐξουσία ἀπερρίφθη κατὰ τὴν Μεταρρύθμισιν ἐν Ἀγγλίᾳ».

Μετὰ συζήτησιν ἐπὶ τῶν δύο πρώτων Ὑπομνημάτων, ἧς μετέσχον πάντες οἱ παρόντες, ἀπεφασίσθη, ὅπως ἕκαστον τῶν μερῶν ἐκθέσῃ τὴν ἄποψιν αὐτοῦ ἐν συντομίᾳ τονίζον τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἐδείχθη, ὅτι ὑπῆρχε προσέγγισις πρὸς συμφωνίαν. Οἱ Ἀγγλικανοὶ τότε συνέταξαν τὴν ἑξῆς «περίληψιν τῆς μαρτυρίας τῆς Κ. Διαθήκης περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου».

1. Τὸ σημεῖον, περὶ ὃ ἀσχολεῖται ἡ περίληψις αὕτη, εἶνε μόνον ἡ θέσις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς Κ. Διαθήκης.

2. Ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὑπῆρξεν ὁ ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς ἢ ἡγέτης τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀνεγνωρίζετο ὡς τοιοῦτος, διότι ὡς τοιοῦτον μετεχειρίζετο αὐτὸν ὁ Κύριος ἡμῶν.

3. Ἐν τῷ χωρίῳ Ματθ. 16 ἀναγνωρίζομεν, ὅτι εἰς τὸν Πέτρον ὡς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ὁμίλου τῶν Ἀποστόλων ὁ Κύριος ἡμῶν ἐποιήσατο τὴν τρισσὴν ἐπαγγελίαν. Ἀλλ' ἔχομεν λόγους ἐκ τῆς Κ. Δ. νὰ πιστεύωμεν, ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι αἱ γενόμεναι ἐκεῖ εἰς τὸν ἕνα ἐπραγματοποιήθησαν καὶ εἰς τοὺς Δώδεκα, οὕτως ὥστε πάντες ἀποτελοῦσι τὸν θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, πάντες ἔχουσι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας καὶ πάντες ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Φρονοῦμεν κατὰ ταῦτα, ὅτι ἡ εἰδικὴ θέσις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου δὲν ἦτο δικαιοδοσία τις, ἣν μόνος αὐτὸς εἶχεν, ἀλλ' ἡγεσία τις μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων.

4. Ὅ,τι λέγεται ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γραφικῆς μαρτυρίας δὲν

προτίθεται νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ἐξέτασιν τῆς σπουδαιότητος τῆς μετὰ ταῦτα παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ζητήματος.

Ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῆς περιλήψεως ταύτης ὁ γράψας τὸ Ὑπόμνημα ἀπὸ μέρους τῶν Ἀγγλικανῶν ἐν ἰδιαιτέρῳ σημειώματι ἐξέφρασε τὴν γνώμην αὐτοῦ ὡς συμπέρασμα τῆς διεξαχθείσης συζητήσεως διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἐν τῇ Κ. Δ., λέγει, δὲν ὑπάρχει ἴχνος δικαιοδοσίας τοῦ Πέτρου ἐπὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων ἢ ἐπὶ Ἐκκλησιῶν ἱδρυθεισῶν ὑπ᾽ αὐτῶν· τοὐναντίον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῇ ἐκτιθεμένῃ ἐν τῇ Κ. Δ. τὰ πάντα μαρτυροῦσι περὶ τοῦ ἀντιθέτου. Οὕτως εἶνε βεβαία ἡ **δικαιοδοσία** τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐπὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἱδρυθεισῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ σαφῶς ὅτι οὗτος εἶχε τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἐκυβέρνα αὐτὰς ***ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ*** καὶ τῇ ὁδηγίᾳ ***τοῦ Ἁγίου Πνεύματος***. Δυνάμεθα ἴσως ν᾽ ἀποδεχθῶμεν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἱδρυθεισῶν ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἢ ἄλλων ἐκ τῶν Δώδεκα, ἀλλ᾽ ἐλλείπουσιν ἄμεσοι ἀποδείξεις. Ἀλλὰ μαρτυρίαι τῆς Κ. Δ. ἐξ ἑτέρου παρέχουσι τὸ δικαίωμα εἰς ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξελέγη καὶ ἀνεδείχθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὅπως ἀσκῇ πρωτεῖον ἢ ἡγεσίαν τινὰ μεταξὺ τῶν Δώδεκα, τ. ἔ. νὰ εἶνε ὁ εἰσηγητὴς καὶ ὁ ἡγέτης αὐτῶν ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ὁ **κυβερνήτης** αὐτῶν. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἀφθόνως ἐν τῷ Α΄ μέρει τῶν Πράξεων, ἀλλ᾽ ἐν τῷ Β΄ αὐτῶν μέρει νέα μορφὴ ἀνέρχεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἄλλος ἀπόστολος μετὰ νέας καὶ ἀνεξαρτήτου ἐντολῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ σφαίρᾳ παρουσιάζεται ὡς ἀσκῶν παρόμοιον πρωτεῖον ἡγεσίας ἰδιαίτατον ὡς πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ἐθνῶν. Ποθεῖ νὰ εὑρίσκηται ἐν ὁμοφωνίᾳ μετὰ τοῦ Πέτρου χάριν τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν παραδέχεται, ὅτι εὕρηται ἔν τινι ἐξαρτήσει ἀπ᾽ αὐτοῦ. Διὰ τῶν λεχθέντων ἀνωτέρω, προσέθηκε, δὲν ἐξαντλεῖται ἡ ἔννοια τῶν ἐπαγγελιῶν, ἃς ἀπηύθυνεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πέτρον. Συμφώνως πρὸς ὅ,τι ὁ συγγραφεὺς ἀναγνωρίζει ὡς ἀρχὴν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, δὲν δύναταί τις νὰ ἀποδεχθῇ ὡς ὁριστικὴν τὴν ἐξήγησιν ἐκείνων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἥτις δὲν λαμβάνει ὑπ᾽ ὄψιν τὰς ἑρμηνείας τῶν Πατέρων ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καθοδήγησιν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀπεκαλύφθη αὕτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Αἱ λέξεις «σὺ εἶ Πέτρος κλπ.» συνετέλεσαν εἰς τὴν προέχουσαν θέσιν τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἀλλ᾽ εἰς τί συνίστατο ἡ προέχουσα αὐτὴ θέσις, ἄν τε θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πέτρου μεταξὺ τῶν Δώδεκα, ἄν τε θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς προερχομένην ἐξ ἄλλου τινὸς λόγου, τοῦτο δέον νὰ ἐξετασθῇ προσεχῶς».

Ἔναντι τούτων οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ συνέταξαν τὴν ἑξῆς δήλωσιν:

1. Παρά τε τοῖς Συνοπτικοῖς Εὐαγγελισταῖς καὶ τῷ Ἰωάννῃ ὑπάρ-

χουσιν ἄφθονοι ἐνδείξεις, ὅτι ὁ Πέτρος ἐξελήφθη ἰδιαίτερόν τι [illegible] ἔναντι τοῦ Ἰησοῦ καὶ μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ [illegible] δὲν εἶνε οὔτε τὸ γεγονός, ὅτι ἐκλήθη πρῶτος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, οὔτε ἡ ὁρμητικότης τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἀλλὰ [illegible] τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Σωτὴρ διετύπωσε τὸ θέλημα [illegible] διὰ τῶν λέξεων «Σὺ εἶ Πέτρος» τοῦ Ματθαίου [illegible] τοῦ Λουκᾶ καὶ «ποίμαινε τὰ πρόβατά μου» τοῦ Δ΄ Εὐαγγελίου.

2. Τὸ θέλημα τοῦτο [illegible] ἐν ταῖς Πράξεσι, [illegible] ὁ Πέτρος ἐμφανίζεται [illegible] ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Παῦλος, [illegible] ἀποστολικὸν ἀξίωμα τῶν ἐθνῶν, [illegible] τὸν Πέτρον ὡς τὸν [illegible] τῆς περιτομῆς καὶ οὐδέποτε [illegible] τὸν Πέτρον μᾶλλον εὐρεῖαν ἀποστολὴν τῆς ἑαυτοῦ.

3. Φρονοῦμεν, ὅτι αἱ λέξεις τοῦ Εὐαγγελίου, [illegible] «Σὺ εἶ Πέτρος» καὶ «βόσκε τὰ πρόβατά μου» [illegible] τοῦ Πέτρου [illegible] τοῦ θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας [illegible]. Νομίζομεν, ὅτι τὰ γεγονότα [illegible] τῶν [illegible] τούτων, ὅπερ ἀνέδειξεν ὅτι [illegible].

4. Ἡ Σύνοδος τοῦ [illegible] τὸ τεκμήριον πατρολογικόν [illegible] τὸν Πέτρον [illegible] ἐπὶ τῶν δύο χωρίων «Σὺ εἶ Πέτρος» καὶ [illegible] ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ [illegible] εἰς τὸ [illegible] τῆς ἁγ. Γραφῆς, ὡς [illegible] ἡ [illegible] Ἐκκλησία. Ἡ Σύνοδος δὲν [illegible] δεικνύουσι τὴν παράδοσιν ἐν τῇ [illegible] εὑρίσκονται ἐν τῇ Πατρολογίᾳ καὶ τῇ [illegible].

Μετὰ τὰς ἐκθέσεις ταύτας [illegible] τὸ Ὑπόμνημα τοῦ Dr Kidd [illegible] περὶ τοῦ Πέτρου [illegible] μέχρι τοῦ ἔτους 461 μ. Χ.» καὶ [illegible] Batiffol [illegible] τῆς ἕδρας τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου» [illegible]. [illegible] ταύτης [illegible] τὰ Ὑπομνήματα τῶν Ἀγγλικανῶν [illegible] ὡς [illegible]:

1. Ὅτι ἡ Ρώμη [illegible] ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου κατὰ τὸν Εἰρηναῖον (κατὰ αἱρεσ. III, 3. 2).

2. Ὅτι ἡ Ρώμη [illegible] Ἀποστολικὴ Ἕδρα τῆς Δύσεως.

3. Ὅτι ὁ [illegible] Ἰννοκεντίου τοῦ Δ΄, εἶνε ὁ Πρόεδρος τῆς [illegible] (Contra Julianum Pelagianum 1. 13).

4. Ὅτι ὁ Πέτρος [illegible] τοῦ Χριστιανισμοῦ.

5. Ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς [illegible] Clemente [illegible] («Ἀγγλο-σαξωνικὸν χρονικὸν ἕως 565)».

[illegible] Dr Kidd [illegible] ἐν πλήρει ἐξουσίᾳ. Εἰς [illegible] ὅτι οἱ Ἀγγλι-κανοὶ [illegible] ἣν [illegible] Ὅτι δὲ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ [illegible] δὲν δύναται νὰ [illegible] ἡ ἀπάντησις [illegible] πρωτείου τιμῆς [illegible] πρὸς περαιτέρω συζήτησιν, ἐφ' ὅσον ἡ διδασκαλία, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τῶν Παπικῶν ἀξιώσεων, δὲν θὰ ἐξητάζετο πληρέστερον.

Ἡ τετάρτη συνάντησις [19 - 20 Μαΐου 1925]

Ἡ τετάρτη συνάντησις [illegible] Mgr van Roey [illegible] Οἱ Ἀγγλικανοὶ ὅμως [illegible] ἀνα-κλ[illegible].

Ἕτερον Ὑπόμνημα ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ ἀββᾶ Hemmer «ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῶν Ἐπισκόπων ἐξεταζομένη ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως». Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ εἷς τῶν Ἀγγλικανῶν παρετήρησεν, ὅτι πολλὰ σημεῖα τῆς ἐξελίξεως ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ προδήλως ἐγένοντο θείᾳ προνοίᾳ, ἀλλ' ὑπάρχουσι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ καὶ ἐν τῇ Ὀρθοδ. Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μεταξὺ τῶν Προτεσταντῶν σπουδαῖα πνευματικὰ στοιχεῖα, ἀνήκοντα εἰς τὸν ἀρχέγονον χριστιανισμὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ διατελοῦντα ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἀρίστας τῶν νέων ἰδεῶν τῆς Δημοκρατίας, τῆς Κριτικῆς κτλ., τὰ ὁποῖα ἀπεκλείσθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἕτερος Ἀγγλικανὸς παρετήρησεν, ὅτι οἱ Ἀγγλικανοὶ πρέπει νὰ μεταβάλωσιν ἐν πολλοῖς τὴν περὶ Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἰδέαν αὐτῶν καὶ νὰ ἀποδεχθῶσιν, ὅτι αὕτη μετερρυθμίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, ἀλλὰ τὸ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ἀναπτυχθὲν συγκεντρωτικὸν πνεῦμα ἐπεδείνωσε τὰς δυσχερείας. Καίτοι ὅμως, προσέθηκεν, ἡ συγκέντρωσις κατέστη πλήρης, χαιρετίζει ἀπὸ καρδίας τὰς διαφαινομένας ἐλπίδας ἀποκεντρώσεως. Ἀπαντῶν εἷς τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν εἶπεν, ὅτι ἡ ἕνωσις μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν θὰ ἐπιφέρῃ σπουδαίας πνευματικὰς ὠφελείας καὶ πνεῦμα καὶ ἕξεις, αἵτινες ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἁγίας Ἕδρας δύνανται νὰ φέρωσιν εἰς φῶς πρότυπα ἀποκεντρώσεως ὠφέλιμα εἰς τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν. Ἕτερος Ρωμαιοκαθολικὸς ἐτόνισε τὰς ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὠφελείας. Οἱ Ἀγγλικανοὶ θὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς ἑνότητος, ἣν θὰ φέρῃ εἰς αὐτοὺς τὸ Ρωμαϊκὸν Πρωτεῖον, ἐνῷ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ θὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς πείρας τῶν Ἀγγλικανῶν, τῆς ἰδιοφυΐας αὐτῶν καὶ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, ἣν ἀσκοῦσιν πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὸς εἶχε πάντοτε τὴν ἰδέαν, ὅτι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν πρὸς προσέγγισιν δὲν σημαίνουσιν ἀπορρόφησιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς, ἀλλὰ κατατείνουσιν εἰς τὴν *ἕνωσιν* τῆς Ἀγγλικανικῆς μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς. Ἀνάγκη καλῶς νὰ μελετηθῶσιν αἱ δύο αὗται ἰδέαι : ὄχι ἀπορρόφησις τῆς Ἀγγλικανικῆς ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ ὄχι χωρισμὸς ἀπὸ τῆς Ρώμης. Μετ' ἄλλας τινὰς παρατηρήσεις εἷς τῶν Ἀγγλικανῶν εἶπεν, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως ἔδει νὰ τεθῇ ὄχι μόνον μετὰ τοῦ Ἀρχιεπ. Καντουαρίας καὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἁπανταχοῦ Ἀγγλικανῶν καὶ ἐν τέλει μετὰ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ καὶ ἐξῆρεν, ὅτι ἡ ὀργάνωσις ἔχει ***δευτερεύουσαν σημασίαν***, ἐνῷ ***πρωτεύουσαν*** ἔχουσι τὰ δόγματα. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ συνεφώνησαν ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἑνότητος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ.

Εἷς τῶν Ἀγγλικανῶν τότε ἠρώτησεν, ἂν δὲν θὰ ἠδύνατο κατὰ πρῶτον νὰ ἐννοηθῇ ***προσέγγισις*** ἐπιτρέπουσα εἰς τοὺς Ἀγγλικανοὺς νὰ μὴν ἀποδεχθῶσι δόγματά τινα, ἅτινα καθωρίσθησαν ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ καὶ ἄνευ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν. Εἰς ἀπάντησιν ἐλέχθη ὑπὸ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει μείζονας δυσκολίας ἢ ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολική, καθόσον ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχει ὑπερβολικὴ ἐλευθερία ἐν τοῖς τῆς πίστεως, ἥτις ἀποτελεῖ κώλυμα πρὸς ἕνωσιν. Εἰς ταῦτα εἷς τῶν Ἀγγλικανῶν ἀπήντησεν, ὅτι δύο ὑπάρχουσιν ἀντιλήψεις ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν δογμάτων· κατὰ τὴν μὲν ὁ καθορισμὸς πρέπει νὰ πολλαπλασιάζηται, ἵνα προκύπτῃ σαφήνεια· κατὰ τὴν ἄλλην δέον νὰ καθορίζωνται ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερα, ἵνα εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀφεθῇ ἡ ὅλη αὐτῆς ἔκτασις. Καὶ αἱ δύο ὅμως ἀντιλήψεις ἀποδέχονται, ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς ἐπιβάλλεται ὁ καθορισμός. Οἱ Ἀγγλικανοὶ εἶπον ὡσαύτως, ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ δικαιοῦνται νὰ ἀπαιτήσωσι παρὰ τῶν Ἀγγλικανῶν πίστιν εἰς τὰ Σύμβολα, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ γένηται διάκρισις μεταξὺ ***θεμελιωδῶν*** καὶ ***μὴ θεμελιωδῶν*** δογμάτων. Θὰ ἦτο δυνατὴ συμφιλίωσις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πίστεως τῶν πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς πειρῶνται νὰ πράξωσιν οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας.

Εἶτα ὁ Ἐπίσκοπος Gore ἀνέγνω ὑπόμνημα ὑποστηρίζον τὴν ἀνάγκην τῆς διακρίσεως μεταξὺ ***θεμελιώδους*** καὶ ***μὴ θεμελιώδους*** ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρατούσης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγουστίνου ἐλευθερίας. Εἰς ταῦτα οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ δι' ἀνθυπομνήματος ἀντιπαρετήρησαν, ὅτι ἡ ἀνοχὴ ἡ δειχθεῖσα κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἦτο προσωρινοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Ἐπίσκοπος Gore ἀνταπαντῶν ἐδήλωσεν, ὅτι ἀκριβῶς οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχονται τῆς γνώμης, ὅτι ἡ ὅλη θέσις αὐτῶν εἶνε ἐκκρεμής, καθόσον δὲν ἀπεδέχθησαν τὴν ἐν Τριδέντῳ καὶ τὴν Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ ὑποδεικνυομένη ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν βάσις, προσέθηκεν, εἶνε ἡ Οἰκουμενικὴ πίστις τῶν Συνόδων, ἐπιτρεπομένων διαφορῶν, αἵτινες διασαφηνίζονται διὰ τῆς διακρίσεως μεταξὺ ***θεμελιωδῶν*** καὶ ***μὴ θεμελιωδῶν.*** Τοῦτο, κατέληξεν, ἀποτελεῖ διαρκὲς στοιχεῖον ἐν τῇ βάσει τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ ἡ ἀξίωσις τοιαύτης διακρίσεως θὰ ἐξακολουθήσῃ. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἀπήντησαν, ὅτι τοιαύτη διάκρισις μεταξὺ θεμελιωδῶν ἄρθρων καὶ μὴ δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι τά τε πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα καθωρίσθησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀλαθήτου ἀρχῆς καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ἐξίσου ***πιστευτέα***. Οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐπεξηγοῦντες ἐδήλωσαν, ὅτι ***θεμελιώδη*** λέγοντες ἐννοοῦσι ***τὰ πιστευτέα*** καὶ ***μὴ θεμελιώδη τὰ μὴ πιστευτέα.*** Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ τότε ἀπήντησαν, ὅτι ἂν Ἐπίσκοποι ἀπόντες ἀπηλ-

λάσσοντο τῆς ὑποχρεώσεως νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων, ἐξ ὧν ἀπῆσαν, τότε θὰ κατεστρέφετο τὸ κῦρος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τοιοῦτό τι, κατέληξαν, οὐδέποτε ἀπεδέχθη ἡ Ἐκκλησία.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς συναντήσεως ταύτης ἀνεγνώσθη τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον συνέταξαν μόνοι οἱ Ἀγγλικανοί:

«Παρατηρήσεις τινὲς ὡς συμπέρασμα τῆς συζητήσεως περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῶν Ἐπισκόπων».

«Ἡ Ἐκκλησία εἶνε ζῶν σῶμα διατελοῦν ὑπὸ τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἐπισκόπων ὡς διαδόχων τῶν Ἀποστόλων. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγνωρίσθη πρωτεῖόν τι καὶ ἀρχηγία ὅλων τῶν Ἐπισκόπων, ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης. Οὔτε δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἕνωσις τοῦ χριστιανισμοῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ ἀναγνωρίσεως τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα. Ἀλλ' ἐνῷ νομίζομεν, ὅτι ἥ τε Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία εἶνε πρόθυμοι νὰ ἀναγνωρίσωσι τοιοῦτο πρωτεῖον, δὲν νομίζομεν, ὅτι εἶνε πρόθυμοι νὰ ὁρίσωσιν αὐτὸ λεπτομερέστερον. Παρὰ ταῦτα τὰ ἑξῆς σημεῖα δύνανται νὰ διατυπωθῶσιν ὡς χρήσιμα:

1. Ἡ αὐθεντία τοῦ Πάπα δὲν εἶνε κεχωρισμένη τῆς τῶν Ἐπισκόπων, οὐδὲ δύναται ἡ τῶν Ἐπισκόπων αὐθεντία νὰ ἀσκηθῇ, ὁμαλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δίχα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν.

2. Δυνάμει τοῦ πρωτείου τούτου δύναται ὁ Πάπας ν' ἀξιώσῃ, ὅτι ἐν σχέσει πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους Ἐπισκόπους κατέχει θέσιν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος Ἐπίσκοπος ἀξιοῖ, ὅτι κατέχει ἐν σχέσει πρὸς αὐτόν.

3. Ἡ ἄσκησις τοῦ πρωτείου τούτου ἐν τῷ παρελθόντι ἐποίκιλλε κατὰ χρόνους καὶ τόπους καὶ δύναται νὰ ποικίλλῃ καὶ ἐφεξῆς. Καὶ τοῦτο εἶνε πρόσθετος δυσχέρεια εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν τῶν Ἐπισκόπων ἀφ' ἑτέρου».

Συμπέρασμα. Πέμπτη καὶ τελευταία συνάντησις

[Ὀκτωβρίου 11 καὶ 12 1926]

Οἱ Ἀγγλικανοὶ περατοῦντες τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν ἔκριναν καλὸν νὰ ἀνακεφαλαιώσωσι τὰ γενόμενα ἐν ταῖς Συνδιαλέξεσι διὰ τῶν ἑξῆς: Αἱ συνδιαλέξεις περιεστράφησαν εἰς ζητήματα διδασκαλίας καὶ διοικήσεως. Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν δύο πρώτων συναντήσεων ἦτο νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι ὑπῆρχεν ἀρκετὴ συμφωνία ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ διοικήσει, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ περαιτέρω καὶ λεπτομερεστέρα ἐξέτασις τῶν ὑπὸ συζήτησιν κυρίων σημείων. Ἡ πρώτη συνδιάλεξις ἀπέδειξεν, ὅτι δογματικὰ ζητήματα, ἅτινα ἐν τῷ παρελθόντι ἐγένοντο ἀντικείμενα φιλονεικείας δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνωσι τοιαῦτα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἢ τοὐλάχιστον ἐν τῷ

αὐτῷ βαθμῷ. Ἡ δευτέρα συνδιάλεξις ἀπεκάλυψε νέας δυνατότητας ἐν τῷ μέλλοντι. Κατὰ τὴν τρίτην συνδιάλεξιν τὸ κρίσιμον ζήτημα τῆς Παπωσύνης ἀπησχόλησε τοὺς συνδιαλεγομένους καθ' ὅλον τὸν χρόνον καὶ ἐσυνεχίσθη καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς τετάρτης συνδιαλέξεως, ἧς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρόνου ἀφιερώθη εἰς περαιτέρω προτάσεις περὶ τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, προβληθείσας ὑπὸ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν. Ἡ πέμπτη συνάντησις ἠσχολήθη μόνον εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἐκθέσεως.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ὠφελείας τῶν συνδιαλέξεων οἱ Ἀγγλικανοὶ ἀποφαίνονται, ὅτι αὗται συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν σημείων τινῶν, ἅτινα ἔπαυσαν νὰ εἶνε αἴτια διαφορᾶς καὶ εἰς τὴν διασάφησιν ἄλλων, ἅτινα παραμένουσι τοιαῦτα. Περὶ δὲ ἄλλων ἀντικειμένων, ἐν οἷς καὶ τὰ κατὰ τὴν πρώτην συνάντησιν θιχθέντα, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς περὶ μυστηρίων διδασκαλίας παραπέμπουσιν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, μεθ' ἧς συμφωνοῦσι καὶ φρονοῦσιν, ὅτι διὰ τούτων ἐγένετο ἀπαρχὴ πρὸς περαιτέρω συζήτησιν. Θεωροῦσιν ὠφέλιμον τὴν συζήτησιν ταύτην, διότι αὕτη δὲν θὰ ὁδηγήσῃ μόνον εἰς τελειοτέραν ἀντίληψιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα γενικῶς συμφωνίαν ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ζητημάτων. Οἱ μετασχόντες τῶν συνδιαλέξεων μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν αὐτῶν πρὸς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτοὺς Καρδινάλιον ἐκφράζουσι τὴν πεποίθησιν, ὅτι διὰ τοιούτων φιλικῶν συνδιαλέξεων δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ ἀληθὴς πρόοδος πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἑνώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ συγχρόνως τὴν σοβαρὰν ἐλπίδα, ὅτι τοιαῦται συνδιαλέξεις θὰ συνεχισθῶσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ὅπως τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἤρξατο ὑπὸ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Καρδιναλίου Mercier ἐξακολουθήσῃ καὶ ὅπως τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου καὶ ἐν καιροῖς αὐτοῦ ἐκπληρωθῶσιν οἱ λόγοι, οὓς ὁ Καρδινάλιος διαρκῶς ἔφερεν ἐπὶ τῶν χειλέων, «ἵνα πάντες ὦσιν ἕν».

† Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν».

[Α' Ἰακώβου δ' 7—10

†ΓΕΡΜΑΝΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ ΚΑΙ ΠΙΣΙΔΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΑΥΤΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

VI.

Α΄) ***Τρεῖς ἐπιστολαὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου πρὸς τὸν ἱερὸν Εὐθύμιον.*** 225)

α΄) Εὐθυμίῳ Σάρδης.

«Ἐμακρύνθη σου ἡ ὁσιότης ὑπὸ ἐξουσίας, διὰ τὴν ἁπάντων ἐξουσίαν, ἀφ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν· ἀλλ' οὐ τῷ πνεύματι, ᾧ μᾶλλον ἑνοῦσθαι φίλον Θεῷ· ἐπεὶ πολλοὶ τῶν σωματικῶς ἡνωμένων, οὐ σὺν ἀλλήλοις διὰ τὴν τοῦ πνεύματος στέρησιν· ὥστε οὐδ' ἂν εἰς αὐτὰ τὰ τέρματα τῆς οἰκουμένης φιλονεικήσοι διάραι ἡμᾶς ὁ κρατῶν, χωρήσειεν ἀπ' ἀλλήλων καὶ μάλιστα, εὐδοκοῦντος Θεοῦ, γράμμασιν ὁρᾶν ἡμᾶς καὶ ὁμιλεῖν ἀλλήλοις· οὗτος δή μοι ὁ πρῶτος λόγος· δεύτερος, ἡ ἐσχατιὰ εἰς ἣν περιωρίσθης, μέριμναν ἐμποιοῦσα τῆς διαφυλάξεώς σου διὰ τὴν ἐγγύθεν βαρβαρικὴν χώραν· πλὴν ἐν χειρὶ Κυρίου τὰ σά, ὅς σε περιέπων διαφυλάξειεν ἀπὸ παντὸς κακοῦ· τάχα καὶ βουλόμενος ὁ Θεὸς διάττειν ὥσπερ τινὰς ἀστέρας τοὺς ἑαυτοῦ ἐκλεκτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τῆς πίστεως, ἄλλον ἀλλαχοῦ τῶν ὡς σὺ ἀνδρικῶν ἀνδρῶν διεπέμψατο· ὡς ἂν μὴ περὶ ἕνα χῶρον ἡ τῆς ὀρθοδοξίας λαμπηδὼν διαβαίνῃ, πολλοὺς δὲ φωτίζῃ τῶν ἀμυήτων· τοιγαροῦν ἀνάτειλον ὡς ὁ λαμπρὸς ἑωσφόρος τὰς ἡλιακάς σου διδασκαλίας καὶ δημιούργησον ἡμέραν σωτηρίας τοῖς νυκτομαχοῦσι ἢ καὶ ἐπίρρωσιν τοὺς ἐκ φωτολειψίας ἀσθενοῦντας· γένοιο Παύλῳ σύνδεσμος· εἰ δ' οὖν ἀλλὰ γὰρ Ἀθανασίῳ σύναθλος· ἐκ δύσεως

225) Ὅρα σημ. 135.—Novae Patrum Bibliothecae ad Angelo Card. Maio edit. tom. VIII σελ. 3-4. 33-35. 234-36.—Migne tom. 99 σελ. 1301. 1636. 1669. 1671.

γὰρ αὐτῷ τὸ πολὺ κλέος. Οὕτως ἡμεῖς φιλοπαθοῦντες τῷ καλῷ πατρί, υἱϊκῶς διαλεγόμεθα, τοὺς ἐν τῇ θεοφιλίᾳ σου ἱεροὺς σπινθῆρας ἀνασκαλεύειν πειρώμενοι, ὡς ἂν πλέον ὁ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς πυρσὸς ἀναλάμψειεν· ἐπειδή, ὡς οἶσθα, νὺξ χαλεπὴ καὶ σκότος βαθύ, πολὺ τῆς κατ' Αἴγυπτον ἐννάτης πληγῆς ὀλεθριώτερον· συμφέρουσα καὶ συγχέουσα καὶ ζοφοῦσα οὐ σώματα ἀλλὰ ψυχὰς αὐτὰς τὸ ἐλεεινότατον· βρέμει ὁ κρατῶν, ἀπειλαί, φυλακαί, πληγαί, κακώσεις, δοκιμασίαι, ἐξελεγχήσεις, κολάσεις, ἐξορίαι, πᾶν ὁτιοῦν εἶδος φόβου καὶ ἀπάτης· διαλάμπουσι ἢ καὶ κεκραταίωνται τινὲς ἄλλοι ἢ οἱ καθ' ἡμᾶς ναζηραῖοι, τὰ νεῦρα τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἀκροθίνια τῆς ὁσιότητος, ὧν οὐκ ἄξιος ὁ κόσμος, σὺν πολλοῖς τοῖς ἀριθμουμένοις καὶ ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος τῶν Κεραμέων· οὕτω γὰρ κλητέον τὴν ἧτταν ἀναμαχησάμενον· καὶ εὐλογητὸς Κύριος ὁ πολλοὺς ἔχων μάρτυρας ἐν τῷ νῦν διωγμῷ εἰς στηριγμὸν τῆς πίστεως τῆς ἀμωμήτου· μὴ οὖν παρασιωπησάτω σου ἡ ἁγία ψυχὴ δεομένη ὑπὲρ τοῦ λωφῆσαι τὰ κακά, ἐπιλάμψει θείας προμηθείας· ἀλλά γε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἵνα κατ' ἴχνος ὑμῶν τῶν ἁγίων πατέρων πορεύσωμαι».

β') *Εὐθυμίῳ Σάρδης.*

«Σὺ μέν, ὦ μακάριε, τῇ συνήθει ταπεινοφροσύνῃ χρώμενος οὐ διαλιμπάνεις ἀποσεμνύνειν ἡμᾶς τοὺς ἀγεράστους· ἡμεῖς δέ σε ἴσμεν, ὡς ἀληθῶς, καὶ κρηπῖδα τοῦ λόγου, καὶ ἔρεισμα τῆς Ἐκκλησίας· καὶ μάλιστά γε ἄρτι, ὁπηνίκα ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς ὁ δεῖνα ὁ καὶ δεῖνα, οἱ διαφανεῖς πατέρες, τὸ κλέος τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὡς εἷς σχεδὸν πυρσὸς ὑπερλάμπων τῶν ὑφειμένων διαθέεις τῶν ἐν ἄστει· πολλοὺς μὲν φωτίζων μυωπάζοντας ἐκ φωτολειψίας, πλείους δὲ προσάγων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐπικλυζούσης, οἷον ῥεύματί τινι, μελισταγοῦς διδαχῆς σου· ἀλλὰ φυλαχθείης ἡμῖν ἔτι, ὦ τριπόθητε· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς στηριγμόν τε καὶ θεῖον ἀγαλλίαμα. Περὶ δὲ οὗ πρεσβυτέρου ἐκέλευσας σημᾶναι οὕτως καὶ οὕτως, εἶναί τε καὶ ἐκλελυτρῶσθαι τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας, σύνισμεν πρὸς αὐτοῦ τούτου ἕκαστα ἐκμεμαθηκότες· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὐ βούλεται, εἴτ' οὖν οὐκ ἀνέχεται, τῷ καθ' ἡμᾶς τύπῳ κεκανονίσθαι· οἶσθα γάρ, θεοτίμητε, ὅτι κοινῇ ψήφῳ τῶν τε ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντων, καὶ τῶν ἔναγχος ἐκδημησάντων πρὸς Κύριον ὁμολογητῶν, τοὺς ἅπαξ ἑαλωκότας τῇ αἱρετικῇ κοινωνίᾳ ἱερωμένους εἶρχθαι τῆς ἱερουργίας διώρισται, ἕως δηλονότι καιροῦ ἐπισκοπῆς τῆς ἄνωθεν προνοίας· καὶ πῶς ἂν δυνηθείημεν λῦσαι τὸν κανόνα, καὶ διὰ τῆς τοῦ ἑνὸς παραδοχῆς νόμον ἐπὶ ἅπαντας τοὺς προειρημένους ἀποῖσαι, κἂν τούτῳ ὑπεναντία μὲν δρᾶσαι τῷ θείῳ ἡμῶν καὶ πρωτάρχῳ καθηγεμόνι· ὅτι μηδὲ ἁπλῶς αὐτὸς τοὺς τοιούτους εὐλογεῖν κοινὴν βρῶσιν ἀνέχεται· μὴ

ὅτι γε πλέον τι ἐνεργεῖν ἱερατικῶς· τοὺς ἄλλους τε τῶν ὁμολογητῶν σκανδαλῖσαι, καὶ ὑποῖσαι διχόνοιαν τοὺς ἀκριβείας ἀντεχομένους; Κἄν τινες ἴσως ἔφθασαν τῇ κατ᾿ αὐτοὺς διακρίσει διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου, καὶ τὸ τῶν ἐπιζητούντων ἀναγκαστικόν, τινὰς τῶν πρεσβυτέρων μετὰ τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολελυκέναι· ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς τοῦτο κατεργάσασθαι ἄτερ τοῦ προέδρου· ὅτι καὶ νομιστέον εὖ ἔχειν τὸν λόγον τῆς καθείρξεως· ποῦ γὰρ φανείη τὸ διάφορον τῶν προδωσάντων τὴν ἀλήθειαν, καὶ μή ; τῶν γενναίως ἐνηθληκότων, καὶ μηδαμῶς ἑλομένων ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τληπαθεῖν ; καὶ ποῦ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Βελίαλ, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, εἴπερ ἀναμὶξ τὰ πάντα, καὶ πρὸ κρίσεως συνοδικῆς, κρίσις· καὶ πρὸ εἰρήνης, εἰρήνη ; Ἀπώμοτον τοῦτο, ὦ πατέρων κράτιστε, ὡς ἡμῖν γε δοκεῖ· εἴποιμεν δ᾿ ἂν καὶ τῇ ἀληθείᾳ. Ἀρκετόν γε τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἂν μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Οὐ μὴν προακτέον εἰς τὸν ἀφ᾿ οὗ εἴρχθη διὰ τὴν παράβασιν βαθμόν, ἕως τοῦ δέοντος καιροῦ· ἵνα καὶ τὸ τοῦ πλημμεληθέντος εἶδος ἔτι κολάζοιτο παραπληκτικώτερον, καὶ ὁ τῆς ὑγιώσεως τρόπος ὑποφαίνοιτο διὰ τῆς προλήψεως τὸ ἱκανὸν ἔχων. Εἰ καὶ ὅτι ἐξαίρετά τινα κατ᾿ ἀπορίαν, μὴ παρόντος σεσωσμένου, συγκεχώρηται δρᾶν ἱερατικῶς, ἅ καὶ συνεπίσταται ἡ τελειότης σου, ὁ ἤδη εἰργμένος ταύτῃ. Ἀλλ᾿ οἷον ὅδε ὁ πρεσβύτερος καὶ πρὸ τῶν βαρβάρων πεπραγμένα αὐτῷ συννοῶν, καὶ ὡς πολλοὺς τῇδε ἐφώτισε, καὶ δεῖν, φασί, διὰ πάντα ταῦτα λελυμένον εἶναι, οὐκ ἠνέσχετο ὑπελθεῖν ὁμοιοπαθῶς τοῖς ἐνταῦθα εἰρχθεῖσι· διὸ παρακεχωρήκαμεν αὐτῷ τὰ κατ᾿ αὐτόν, ὡς ἂν διακρίνοιτο πρᾶξαι· οὔτε λύσαντες, οὔτε εἴρξαντες. Ἔρρωσο ἐν Κυρίῳ, ὑπερεύφημε, ἡμεῖς τε καὶ οἱ μεθ᾿ ἡμῶν ἀδελφοὶ πλεῖστα προσαγορεύομεν».

γ΄) Εὐθυμίῳ Σάρδης.

«Δὶς ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ μακαριότητί σου, ἀλλὰ φεῦ τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας, ἐν δάκρυσι γὰρ ὁ λόγος, ὅτι δυὰς τῶν πρὶν ἐπιστοληφόρων ἀφικομένη πρὸς τὴν ἐξορίαν σου ὑποβρύχιος γέγονεν· ὁμοῦ συνέτριψεν οὐ μετρίως τὴν ταπεινὴν ψυχήν· ὅμως ἐπειδὴ υἱοὶ ὑπακοῆς, καὶ τοιαύτης διακονίας ἀπόστολοι καὶ τρίτον ὅτι εἷς μόνος θάνατος οἴκτιστος, ὁ τῆς ἁμαρτίας, κἂν ἐπὶ κλίνης φθάσοι, ἤνεγκα εὐχαρίστως ἀφέμενος τὸ λυπηρόν· τοίνυν καὶ ἐν τοῖς πρώτοις γράμμασι τὸν ὀφείλοντα μακαρισμὸν ἀνῆψα τῇ θεοφιλίᾳ σου· καὶ γάρ ἐστιν ἀξία μακαρίζεσθαι, πρόκριτα πάντων ἀγωνισαμένη καὶ πεπαρρησιασμένη ἐν ἱεράρχαις· καὶ ταῦτα μηδὲ τὸν καιρὸν τοῦ θαρρεῖν ἔχουσα διὰ τὴν σχολὴν τοῦ θρόνου· ὅμως ἐν τῷ τῆς ἀληθείας κράτει τὸν θρόνον ἔχων, τοὺς ὑποθρόνους σχεδὸν πάντας ὑπερῆρας ὁμολογίας στέφανον ἀπενεγκάμενος. Τὰ αὐτὰ καὶ νῦν

σου τῇ ἱερᾷ κορυφῇ προσφθέγγομαι στέφων οὐ χρυσοκολλήτῳ διαδήματι, ἐπεὶ μηδὲ κατὰ σάρκα τὸ νῖκος, ἀλλὰ θεοπλόκοις λόγοις, οὐράνιον γὰρ τὸ ἐκνίκημα· χαῖρε τοίνυν καὶ θυμηδία, θαυμάσιε, φέρων ἔτι καὶ διανύων τὸν δίαυλον τῆς ὑπερορίας, ἵνα ἐπὶ σκάμματος τῆς ἐκδημίας, ἐπαναδράμοις ἐστεμμένος εἰς οὐρανούς· καὶ πρό γε ταύτης, εἴη μέ σε θεάσασθαι ἐν καιρῷ εἰρήνης λελαμπρυμμένον ἐπὶ τῆς προεδρίας.

Τὰ γὰρ νῦν ὅπως τετάρακται καὶ ἐμπεπύρισται ἡ καθ᾿ ἡμᾶς ἐκκλησία πολλοῦ τὸ λέγειν διὰ τὸ πολυειδὲς τῆς ἀσεβείας· θυσιαστήρια θεῖα ἀφανίζονται· αἰρομένων τῶν σεπτῶν εἰκόνων ναοὶ ἱεροὶ τὴν εὐπρέπειαν ἀπώλωλαν· πᾶσα ψυχὴ σχεδὸν ὤκλασε χειρόγραφα τοῖς ἀσεβέσι δώσασα· ὀλίγοι οἱ ἀντεχόμενοι, καὶ οὗτοι ὡς ἐν πυρὶ δοκιμαζόμενοι ταῖς κακώσεσιν· ὠλίσθησεν ὁ Σμυρναῖος ἐν ἐπισκόποις καὶ ὁ Χερσόνος· ἐν ἡγουμένοις ὁ Χρυσοπολίτης, ὁ τῆς Δίου, ὁ τῆς Χώρας καὶ μικροῦ δεῖν πάντες οἱ ἐν ἄστυ· ἐνίστανται οἱ τῆς Βιθυνίας, χάριτι Χριστοῦ· προσεύχου, πάτερ, κραταιοῦσθαι αὐτοὺς σὺν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἕως τέλους· οὐδεὶς ἐκ τοῦ λαϊκοῦ τάγματος στήκων, πλὴν τοῦ Πηξιμηνίτου, ὃς καὶ δαρεὶς ἐξώρισται· ἐν κληρικοῖς, ὁ θαυμαστὸς Γρηγόριος, οὗ ἐπίκλην Κεντροκούκουρος· καί γε ἐν ἡγουμέναις μέχρι τῶν ἕξ, ἐν μοναστηρίοις φρουρούμεναι. Ἔλθοιμι ἐπὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐντολῆς σου· τί, ὦ πάτερ, ἐπιτέταχας τὰ ὑπὲρ ἐμὲ καὶ κατὰ βαθμὸν καὶ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην κρύβδην πῶς καὶ τὸ εἰς τοὺς γνησίους φίλους προσαγορεύειν με· δέον ἐπὶ πάντας, καί γε μάλιστα ἐπ᾿ ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, μήπου τὸ διάδηλον γένοιτο τῷ κρατοῦντι· καὶ γὰρ μετεξωρίσθην ἐν ἀνατολικοῖς καὶ θυμὸς περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον οὐκ ὀλίγος τῷ Καίσαρι, ἐκ δηλωμάτων μᾶλλον ἀναφθείς· τοῦ μέν, σιγᾶν μοι καὶ μὴ διδάσκειν προστάττοντος, κἀμοῦ τοῦ δυστήνου ἀναινομένου καὶ προσαντέστερα ἀντιφωνοῦντος· διὰ ταῦτα πληγαί, κἂν ἔλαθον ταύτας αἰδοῖ καὶ εὐσεβείᾳ τοῦ πλήκτορος· ἁρπαγαὶ τῶν ὑπηρετούντων μοι βιβλιδίων αὐτῶν ὧν εἶχον· πῶς οὖν ἐν τούτοις τὶ τῶν ἐνταλθέντων ἐγχειρίσαι, ἀπορῶ· σύγγνωθι τῇ ταπεινώσει μου εἰ καὶ μακάριον τὸ πρᾶγμα· καὶ οὔπω λέγω ὅτι ἐφ᾿ ἴσον τῶν αὐτόθι κἀνταῦθα ἡ τοῦ λιμοῦ συντριβή· πλὴν ἐφ᾿ ἑνὶ προσώπῳ θαρρήσας, ἐπέστειλα· εἰ ἀνοίσειέν τι τὸ γράμμα, δηλώσει ἡ ἀποστολή· τὸ λοιπὸν προσεύχου ὑπὲρ τοῦ τέκνου σου, κατόπιν βαδίζειν τῆς ἁγιωσύνης σου».

Β´) *Ἀκολουθία τοῦ ἱεροῦ Εὐθυμίου.* [226]

α´) Ψάλλεται τῇ κστ´ Δεκεμβρίου ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς

---

[226]) Ἡ ἀκολουθία αὕτη ἀριθμεῖ τρεῖς ἐκδόσεις. Ἡ α´ ἐπιγράφεται οὕτως : «Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου ἐπισκόπου Σάρδεων τοῦ Ὁμολογητοῦ, θεωρηθεῖσα, ἐπιδιορθωθεῖσά τε καὶ ἐπιμελῶς ἐπεξεργασθεῖσα ὑπὸ Ἰακώβου ἱερο-

ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, ἐν δὲ τῷ σχετικῷ μηνολογίῳ ἀναγινώσκονται τάδε :

«Θεῷ παραστὰς Εὐθύμιε τρισμάκαρ,
πλήρης ἀλήκτου τυγχάνεις εὐθυμίας».

Σημ. — Ἐν τῇ **ἀκολουθίᾳ** [β´ ἔκδ.] τυποῦται καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἱεροῦ πατρὸς μετὰ τῶν ἑξῆς :

«Ποιμὴν ἄριστος εὐκλεοῦς Χαλκηδόνος—Σὴν εἰκόνα Ὅσιε εἰς τύπου φάος
Ἱερόθεος δέδωκεν εὐσεβοφρόνως—Χάριν νέμοις ᾧ καὶ λαῷ χριστωνύμῳ

β´) Ἐκ τῆς μετὰ πολλοὺς κόπους καταρτισθείσης πλουσίας συλλογῆς τῶν κλασικῶν ἔργων τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας ποιητῶν, ὁ σεβ. Μητροπολίτης πρ. Λεοντοπόλεως κ. Σωφρόνιος μοὶ ἀπέστειλε προφρόνως πρὸς δημοσίευσιν τὰ κάτωθι, ὅλως διάφορα τῶν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀκολουθίᾳ» ὑπαρχόντων. [227]

Στιχηρά. Ἦχος πλ. β´. Αἱ ἀγγελικαί.

α´] Ὅσιε ποιμήν, ποιμενάρχα τοῦ Κυρίου, ὤφθης ζηλωτής, τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ποιμνίου προθέμενος, τρισμάκαρ, καὶ γινώσκων τὰ ἴδια, καὶ διαγινώσκῃ ἐξ ἰδίων, καὶ ἐν χαρᾷ τῆς Θεοτόκου, πιστῶς ψάλλωμεν· εὐλογημένος ὁ τεχθείς, καὶ σὲ προσλαβόμενος.

β´] Δόξα ἀθληταῖς, ἱερότητος προσθήκη, κλέος ἀθληταῖς, μαρτυρίου τῶν χαρίτων, Εὐθύμιε τρισμάκαρ, θεοκρίτως ἀνέφηνας, μάρτυς καὶ ποιμὴν καὶ ὑποφήτης, καὶ τῇ χαρᾷ τῆς Θεοτόκου, πιστοὶ ψάλλωμεν· εὐλογημένος ὁ τεχθείς, καὶ σὲ προσλαβόμενος.

γ´] Ἴαμα ἡμῖν, ἡ σορός σου τῶν λειψάνων, χάρισμα πιστοῖς, συνδρομὴ τῆς ἑορτῆς σου, Εὐθύμιε τρισμάκαρ, προσπελάζουσι γένοιτο, καὶ

διακόνου τοῦ ἐκ Μηθύμνης· τανῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, προτροπῇ μὲν καὶ ἀδείᾳ τοῦ Παναγιωτάτου, Θειοτάτου καὶ Σοφωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἀγαθαγγέλου, φιλοτίμῳ δὲ δαπάνῃ τοῦ σεβασμιωτάτου ἁγίου Γέροντος Χαλκηδόνος κυρίου Ζαχαρίου. Ἐν τῇ κατὰ τὸν Γαλατᾶν τυπογραφίᾳ τοῦ Κάστορος αωκθ´». — Ἡ β´ ἔκδοσις : «Ἀκολουθία..... κλπ., δεύτερον ἤδη τύποις ἐκδοθεῖσα, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ τε σεβασμ. ἁγίου Γέροντος Χαλκηδόνος κυρίου κυρίου Ἱεροθέου καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ Χιλῇ φιλορθοδόξων εὐσεβῶν χριστιανῶν. Ἐν Ἀθήναις. 1852».—Ἡ γ´ ἔκδοσις : «Ἀκολουθία...... κλπ. ἐκδίδεται τὸ τρίτον, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς κοινότητος Χιλῆς. Ἐν Κων/πόλει, 1897. Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου». (ὅρα καὶ : Bibliographie des Acolouthies Grecques par S. G. Mgnr. Louis Petit, Archevêque Latin d'Athênes. Bryxelles. 1926. σελ. 82-83).

227) Ὁ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς ἀντέγραψε τὰ μὲν πρῶτα πέντε τροπάρια ἐκ τοῦ Κώδ. 1623 φ. 128α καὶ φ. 130α τῆς Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων, τὸ δὲ ***Ἐξαποστειλάριον*** ἐκ τοῦ Κώδ. Η94 φ. 220α τῆς Λαύρας (ἐν Ἁγ. Ὄρει).

κατὰ τυράννων παρρησία, καὶ τῇ χαρᾷ τῆς Θεοτόκου, πιστῶς ψάλλωμεν εὐλογημένος ὁ τεχθείς, καὶ σὲ προσλαβόμενος.

Καθίσματα. Ἦχος γ΄. Ἡ Παρθένος σήμερον.

α΄] Σὺν ἀγγέλοις ἄνθρωποι, τὸν ἀθλητὴν εὐφημοῦμεν, ἱεράρχαι ὅσιοι, μετ᾽ ἀθλοφόρων τιμῶντες, ἄσαρκος ἀνέφηνεν ἐν καρτερίᾳ βασάνων, μάρτυς ἀναδέδεικται, μυσταγωγὸς ἀσκητής τε, πολυανθέσι τοῖς στεφάνοις, τὸ κῦδος ἔχων παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἦχος πλ. δ΄ Αὐλῶν ποιμενικῶν.

β΄] Σιὼν ἡ νοητή, ἐλευθέρα ἡ ἄνω, τεχνίτην τὸν Χριστόν, πολιοῦχον αὐχοῦσα, δέχου τοῖς ἀπ᾽ αἰῶνος, σὺν πολιτάρχαις τὸν νῦν Εὐθύμιον, ἄνοιγε ταῖς πρεσβείαις, τοῖς ὑμνοπόλοις χαρίτων πύλας σοι, ὡς μήτηρ οὖσα πάντων τῶν πιστῶν, καὶ κλῆρος ἐπάξιος.

Ἐξαποστειλάριον. Ἐπεσκέψατο ἡμᾶς.

Προσφόρως σήμερον Χριστῷ δορυφόρει, Εὐθύμιε,
ὑπὲρ τοὺς μάγους τὰ δῶρα, δῶρον γενέθλιον τὰ σὰ
καὶ δι᾽ ἐκεῖνον αἵματα, ἔχων νῦν παρρησίαν
τῆς ποίμνης σου πρόστηθι.

Γ΄) ***Βιογραφία τοῦ ἱεροῦ Εὐθυμίου.*** [228)]

Μοναχός τις, Μητροφάνης ὀνόματι, συνέγραψε τὸν βίον τοῦ ἱεροῦ πατρός, δυστυχῶς μὴ περισωθέντα πλήρη. Βιογραφίαν αὐτοῦ ἀναγινώσκομεν καὶ ἐν τῇ «ἀκολουθίᾳ».

VII.

Δύο ἐπιστολαὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου πρὸς Ἰωάννην τὸν Σάρδεων [229)]

α΄) Ἰωάννῃ ἐπισκόπῳ Σάρδης.

«Οὔπω μοι μέχρι τοῦ δεῦρο ἤκουσται, ποῦ ποτ᾽ ἂν εἴη περιωρισμένη ἡ πατρική σου ἁγιωσύνη· διὸ ὑπέμεινα συνέχων τὴν χεῖρα καὶ οὐχ εὑρίσκων πληρῶσαί μου τὴν ἐπιθυμίαν· ἐλπίδι οὖν πτερωθεὶς ἐπιτεύξασθαι τοῦ ποθουμένου, ἐπέστειλα τὸ παρὸν καὶ οἶδ᾽ ὅτι οὐ διαψευσθήσομαι τῆς ἐλπίδος ἐν Κυρίῳ· ἀλλά γε δεῦρο φράσον, ὦ μεγαλοπάτορ, πῶς ἡ ἐξορία καὶ ποῦ καὶ ὁ ὑποδεξάμενός σε χῶρος, οἵ τε αὐτόχθονες καὶ οἱ πλη-

---

228) **Κρουμβάχερ**, Ἱστορία τῆς Βυζ. Λογοτεχνίας (μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου). Ἀθῆναι 1897), τόμ. Α΄, σελ. 395· πρβλ. καὶ σελ. 389.— Κώδ. Bodl. Laud. 69. σελ. —Β΄ ἔκδ. Ἀκολουθίας ὡς ἐν σημ. 226 σ. 19-32.

229) Ὅρα σημ. 136. — **A. Card. Maio** ὡς ἀνωτέρω σελ. 74 καὶ ἑξῆς.— **Migne** τόμ. 99, σελ. 1367. 1673.

σιάζοντες; ἄρα δεξιοὶ καὶ τῆς ἐκλεκτῆς μερίδος ἑκάτερα, ἢ ἄμφω τὰ ἐναντία καὶ σκολιάζοντα; πλὴν ὅτι διὰ Χριστὸν καὶ τὰ δυσχερῆ εὐχερῆ, καὶ τὰ λυπηρὰ περιχαρῆ· μακάριος εἶ ὑπὲρ ἀληθείας δεδιωγμένος τῆς οἰκείας ἐκκλησίας καὶ ἐξωρισμένος πορρωτέρω τῆς ἐνεγκαμένης· μακάριος εἶ διὰ Κύριον ἐμπαιχθεὶς καὶ κονδυλισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἔμπροσθεν τοῦ Καϊαφαϊκοῦ συνεδρίου· μετὰ Χριστοῦ ἐθεατρίσθης σὺν τοῖς ὁμάθλοις, σὺν Χριστῷ καὶ ἐδικάσθης καὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν μὲν οὐκ ἀνῆλθες ὅτι μὴ καιρός, σταυροφορῶν δὲ ἐξῆλθες προπηλακισθεὶς καὶ διασυρθεὶς παρὰ τῶν παρανόμων· ἐξ οὗ καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης σοι στέφανος οὐρανόθεν ἀγγελόπλοκος. Ἄγε δὴ πατέρων κορωνὶς εἰς μέσον τοὺς θείους σου ἀγῶνας· σύναψον αὐτοῖς καὶ τοὺς ἑξῆς, ἔτι γὰρ καιρὸς μαρτυρίου εἰς κόσμον τῇ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ· ἀπαράτρεπτος ἔσο (μετ᾽ αἰδοῦς ὑπομνήσκω, λαβὼν ἔκπαλαι ἐπιτροπὴν τοῦ λέγειν ἐξ ἄκρας σου ταπεινοφροσύνης) τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἧς ἔλαβες ὡς ἔπαθλα τὰς ἐντίμους ἀτιμίας, καὶ ἣν ὡμολόγησας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· διὰ Χριστὸν ἔτι παθεῖν τὸ ὑπὲρ τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνος ἀθλῆσαι· οὔτε γάρ, φησὶν ὁ Μέγας Βασίλειος, τὸ κράτος ἐπ᾽ ἀμφοῖν σχίζεται οὔτε ἡ δόξα μερίζεται· οἱ δὲ χριστομάχοι οὐ μόνον μερίζουσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀτίμως καθυβρίζοντες διὰ θατέρου θάτερον ἀπαρνοῦνται, ἰουδαΐζοντες πλαγίως, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ἀνασκευάζοντες· εἰ γὰρ μὴ εἰκονίζεται Χριστὸς καθ᾽ ἡμᾶς, ἔστιν ἀπερίγραπτος ὡς ἔξω σώματος· πᾶν γὰρ τὸ ἐνσώματον περιγραφόμενον· καί που, ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο; ἢ πῶς διαγνωσθείη ὁ τῆς σαρκώσεως λόγος, εἰ ὡς πρὶν σωματώσεως, οὕτω καὶ μετὰ σωμάτωσιν ἀπερίγραπτος, ἤτοι ἀνεικόνιστος χαρακτῆρι τῷ καθ᾽ ἡμᾶς μεμένηκεν Χριστός; δεῖ γὰρ διαφορὰν εἶναι δυοῖν πραγμάτων ἑτεροφυῶν, οἷον ὕδατος καὶ πυρός, ὕλης καὶ ἀϋλίας, συνθέσεως καὶ ἁπλότητος, καὶ τῶν ἐξ ἐναντίας ἁπάντων ἀφεστηκότων ἀλλήλοις· οὕτω τοιγαροῦν καὶ ἀσωματότητος καὶ σωματώσεως, ἥτις ἐστὶ διαφορουμένη πρὸς τὸ περιγραπτὸν καὶ ἀπερίγραπτον, καθ᾽ ἣν Χριστὸς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τοῖν δυοῖν τὰ ἰδιώματα ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἀπαράφθαρτα φέρων· καὶ γέγονεν ὁ ἄϋλος, ἔνυλος· ὁ ἁπλοῦς, σύνθετος· ὁ ἄσαρκος, ἔνσαρκος· ὁ ἀνεμφερὴς καὶ ἀνεικόνιστος, ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα· εἰ δὲ οὐκ εἰκονίζεται, οὔπω διαφορά, οὔπω σύνοδος τῶν ἐναντίων ἐκ θείας εὐδοκίας τε καὶ δυνάμεως· διὰ τοῦτο οὐδὲ σάρκωσις· ψεύδεται δὲ καὶ ὁ λέγων, «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ» καὶ ὅτι «παραπλησίως ἡμῖν καὶ αὐτὸς μετέσχε σαρκὸς καὶ αἵματος»· οὕτω συνῆκται τοῖς δόγμασιν ἰουδαΐζειν τοὺς εἰκονομάχους καὶ προδρόμους πεφηνέναι τοῦ ἀντιχρίστου· ὧν φύγοιμεν, ὦ πάτερ, τὴν ἀσέβειαν ἴσα ἰουδαϊσμοῦ, μὴ ἀτονοῦντες πρὸς τὰ πάθη, μηδ᾽ αὖ πρὸς τὸ μακροημερὲς τῆς αἱρέσεως, μιμούμενοι τοὺς ἁγίους τοὺς διὰ

μακροθυμίας καὶ πολλῶν παθημάτων κληρονομήσαντας τὰς θείας ἐπαγγελίας· συγγνωμονήσεις δέ μοι πάντως, ὦ ἱερὰ κεφαλή, ἐφ' οἷς διελέχθην τὰ προστεταγμένα ποιοῦντι· ἀλλ' οὖν καὶ ὑπερεύξει ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν καὶ ἀπτωσίᾳ λόγου καὶ ἔργου παρελθεῖν με τὸν τῇδε βίον».

β') *Ἰωάννῃ Σάρδης.*

«Ἀπὸ χρόνου ἠκούσαμεν νοσηλεύεσθαί σου τὴν πατρικὴν ἁγιωσύνην, ἄρτι δὲ μικροῦ δεῖν καὶ ἀπογνωσθεῖσαν· καὶ τοσοῦτον ἐθροήθημεν οἱ ταπεινοί, καὶ συνεκινήθημεν λυπηρῶς, ὡς ὁρμῆσαι καταλαβεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς αὐτόθι, καὶ ὄψει ὑπολαβεῖν τὴν ἀπευκτὴν ἀκοήν· οὐκ ἐξεγένετο δὲ διὰ τὰ παριστάμενα τούτῳ· διὸ ἠναγκάσθημεν οἱονεὶ πετασθῆναι τοῖς γράμμασιν ὡς ἐν σώματι, καὶ ἰδεῖν σε τὸν καλὸν πατέρα, τὸν γνήσιον φίλον, τὸν γενναῖον μάρτυρα τῆς ἀληθείας· εἴπερ ὑπὲρ αὐτῆς σὺ καὶ ἐξόριστος καὶ φρουροδέσμιος· καί γε πρὸ τούτων θέατρον γενόμενος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καθ' ἣν ἡμέραν ἔρριπταί σου ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, κατὰ πρόσωπον τοῦ Καϊαφαϊκοῦ συνεδρίου, εἰς τοὔδαφος ἡ ἱερὰ κορυφή. Ὢ τί γίνεται ἐν ἡμῖν; τί ἀπαίρειν τῶν τῇδε σπεύδει ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας; Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ἔτι μεῖνον· συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ ὡς καλὸς στρατιώτης· ὁρᾷς ὅπως ἔνεστιν ὁ πόλεμος; ὅπως βαλλόμεθα καὶ βάλλομεν ὑπὲρ τοῦ λόγου; Ναὶ ἀντιβολοῦμεν, ἐπίμεινον· αἴτησαι ὃν ὡμολόγησας Χριστόν, καὶ ὁμολογεῖς προσκυνεῖν ἀνθρωποπρεπῶς ἐγγραφόμενον· καὶ εἰσακούσει τῆς δεήσεώς σου· εἰ δὲ πάντως ἀπαίρεις, οὕτω τῆς Προνοίας κελευούσης, αὐτὸς μὲν χωρήσεις, εὖ ἴσμεν, ὁμολογίας ἔπαθλον ἀπενεγκάμενος· ἡμῖν δὲ ἵλεω τὸν Θεὸν τὸν ἀγαθὸν καταστήσεις ταῖς πρεσβείαις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ταχύναι ἐπισκέψασθαι τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν».

VIII.

Πόνημα Σάρδεων Πέτρου [τοῦ Β'] [230]

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 441 κώδικι τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης (16 αἰῶνος, φ. 113 β—114 β) σημειοῦται τὸ ἑξῆς: «*Πέτρου Μητροπολίτου Σάρδεων*: (ἀρχ.) *Καὶ Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου*» (τέλος).

IX.

Ἔργα Σάρδεων Ἰωάννου [τοῦ Β'] [231]

Ἀναφέρεται διασώσας: Μαρτύριον τοῦ μάρτυρος Νικηφόρου, ρητο-

230) Περιγραφὴ τῶν Ἑλλ. χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ ἀρχιμ. Βλαδιμήρου. Μόσχα, 1894, τόμ. Α'. —Ὅρα καὶ σημ. 53.

231) Ὅρα σημ. 140. — *Κρουμβάχερ* κλπ. Α', σελ. 401.—Acta S.S. Februarii 2. σελ. 285-288.—Κώδ. Παρισ. 1458 (11 αἰῶνος) φ. 46-49.

ρικὴν διασκευὴν τῶν προγενεστέρων μαρτυρίων τοῦ αὐτοῦ ἁγίου καὶ ἀνέκδοτον βίον τῶν ἁγίων Βαρβάρας καὶ Ἰουλιανῆς.

X.

Ἐπιστολὴ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ [τὸ β´ 912—925] ***πρὸς Ἀντώνιον τὸν Σάρδεων.*** [232]

Ἀντωνίῳ Μητροπολίτῃ Σάρδεων.

«Ἀλγοῦντες οὐ μικρῶς καὶ σπαρασσόμενοι τὴν ψυχὴν ἐπὶ ταῖς καταλαμβανούσαις ὡς ἡμᾶς φήμαις περὶ τῆς ὑμῶν ἁγιωσύνης (κατελάμβανον γὰρ ἀλλεπάλληλοι μηνύουσαι χαλεπῶς ὑπὸ ἀρρωστίας συνέχεσθαι)· ἀλγοῦντες οὖν ἐπὶ τούτοις λίαν ηὐχαριστήσαμεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν τέκνου τοῦ Σάβα καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς νόσου ἀναμαθόντες, καὶ τὸ χάριτι Θεοῦ ἐν ὑγείᾳ σε τελειοτάτῃ διατελεῖν· ἣν καὶ ἔτι παράσχοι ὁ ἀγαθὸς ἀμιγῆ πάσης λυπηρᾶς διαθέσεως προσεῖναι τῇ σῇ ἀρχιερωσύνῃ εἰς ὄφελος μὲν τῶν ὑπὸ σοὶ ποιμαίνεσθαι λαχόντων, εἰς εὐφροσύνην δὲ ἡμετέραν, καὶ εἰς θείαν δόξαν, οἷς διὰ τῶν εὐσεβῶς καὶ θεοφιλῶς πολιτεύεσθαι παιδευομένων διὰ τῆς ὑμῶν ὁσιότητος δοξάζεται ὁ Θεός. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἓν δὲ λοιπὸν ἔτι προσθήσω· μὴ βραδύνῃς, εἰ δυνατόν, πρὸς τὴν ἐπανέλευσιν, ὥστε ὀφθῆναι ἡμᾶς ἀλλήλοις, καὶ ἀπολαῦσαι καὶ συνουσίας καὶ ὁμιλίας πρὸ τοῦ τὴν ἡμῶν ταλαίπωρον ζωὴν ὑπὸ τῶν συνεχουσῶν θλίψεών τε καὶ κακώσεων ἀπαγορεῦσαι».

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Ἡμεῖς δ' ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ».

[Β' πρὸς Θεσσαλον. Β' 13—17]

[232]) Ὅρα σημ. 142.—**Migne,** τόμ. 111, σελ. 369.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 42]

Στίχ. 14. Τὸ ἀπολύτως ἀληθὲς καὶ γνήσιον τῆς τοῦ Πνεύματος διδασκαλίας παραστήσας ὁ Ἰησοῦς, δι' ὧν περὶ Αὐτοῦ (στίχ. 13) εἶπεν, ὡς ἀκούοντος τοῦ Θεοῦ Πατρός, χωρεῖ νῦν ὅπως δείξῃ τὴν στενὴν καὶ ἄρρηκτον συνάφειαν τῆς διδασκαλίας Αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑαυτοῦ. (Πρβλ. ΙΔ', 25, 26). Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διδασκαλία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαβεβαίωσιν τοῦ Ἰησοῦ **δοξάσει Αὐτόν**, συντελέσει δηλ. εἰς μείζονα ἀνάδειξιν Αὐτοῦ, ἅτε ἀντλουμένη ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου θησαυροῦ τῆς ἀληθείας (ΙΔ' 16), ὃν κατέχει Αὐτὸς Οὗτος ἐν τῷ πληρώματι, μετέδωκε δὲ τοῖς Ἀποστόλοις ἐφ' ὅσον μόνον βαστάζειν ἠδύναντο. «Οὐ τῆς ἀγνοίας τῆς ἐμῆς φησι, τὸ μὴ εἰπεῖν ἅπερ εἰπεῖν ἐχρῆν, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀκουόντων ἀσθενείας» (Χρυσ.). Ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ **δοξάσει** σημειοῦται. «Πῶς; ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἐμῷ δώσει τὰς ἐνεργείας». Ὁμ. ὁ Θεοφ. ἀλλ' εὐρύτερον, περιλαμβάνων καὶ τὴν διδασκαλίαν, «**δοξάσει δὲ καὶ ἐμέ**· ἐν γὰρ τῷ ἐμῷ ὀνόματι πάντα καὶ λαλήσει καὶ ποιήσει καὶ οὐδὲν ἐναντίον ἐρεῖ· ὥστε με διὰ τῶν ὑπ' Ἐκείνου γινομένων θαυμάτων πιστευθῆναι Θεὸν κλπ.». Ὅμοια ἐπιτόμως καὶ ὁ Ζιγ. «Ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι τὰς ἐνεργείας διδούς, ἀποκαλύπτων ὑμῖν τρανώτερον τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως».

Στίχ. 15. Διασαφηνίζεται ἡ φαινομένη ἀντίφασις μεταξὺ τῶν στίχων 13 καὶ 14, καθ' οὓς τὸ Πνεῦμα παρίσταται ἀκοῦον τοῦ Πατρός (13), καὶ ἀφ' ἑτέρου λαμβάνον ἐκ τοῦ τῷ Χριστῷ ἀνήκοντος (14). Αἰτία ἡ κοινότης τῷ Υἱῷ τῶν ἀνηκόντων τῷ Πατρί. Πρβλ. Ε' 26. Η' 40. Ἐνταῦθα ὁ ἱ. Χρυσ. σημειοῦται. «Ἐπεὶ ἐμά ἐστιν ἐκεῖνα (τὰ τοῦ Πατρὸς δηλ.), ἐκεῖνος δὲ ἐκ τῶν τοῦ Πατρὸς ἐρεῖ, ἐκ τῶν ἐμῶν ἐρεῖ. . . . . Μία ἡ ἐμὴ καὶ ἐκείνου διδασκαλία ἐστιν· ἐξ ὧν ἔμελλον ἐγὼ διδάσκειν, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ αὐτὸς ἐρεῖ. Μὴ δὴ νομίσητε ἕτερα εἶναι τὰ Ἐκείνου· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνα ἐμά ἐστι καὶ τὴν ἐμὴν συγκροτεῖ δόξαν. Ἓν γὰρ θέλημα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγ. Πνεύματος».

Στίχ. 16. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς κατεχούσης ἔτι τοὺς Ἀποστόλους λύπης (στίχ. 6), ἐπανέρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς συναφεῖς πρὸς τὰς τοῦ ΙΔ' 18 κ. ἑ.

ἐννοίας εἰς παραμυθητικόν, ὃν τρόπον ἐκεῖ, ἀποβλέπων σκοπόν. Ἡ τοσοῦτον θλίβουσα τοὺς Ἀποστόλους ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἰησοῦ (στίχ. 10) ἔσται βραχείας διαρκείας. Ταύτην διαδέξεται νέα ἐμφάνισις Αὐτοῦ πρὸ αὐτῶν, ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἀνόδου Αὐτοῦ. Τί ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην ἐμφάνισιν τοῦ Ἰησοῦ πρὸ τῶν Ἀποστόλων δέον νὰ νοηθῇ δὲν εἶνε φανερόν, διὸ καὶ αἱ γνῶμαι τῶν Ἐξηγητῶν διΐστανται καὶ ἐνταῦθα, ὃν τρόπον καὶ ἐν ΙΔ′ 18, ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸ ἀνάλογον **θεωρεῖτε** (=θεωρήσετε). Πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐμβλέπουσιν ἐν τῷ χωρίῳ προαγγελίαν τῶν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἐμφανίσεων τοῦ Ἰησοῦ τοῖς Ἀποστόλοις καὶ μαθηταῖς. Ἄλλοι τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ἀντιπροσωπεύοντι καὶ ἀναπληροῦντι τὸν Ἰησοῦν, ἐπάνοδον Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θέαν (μυστικὴν) Αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ τρίτοι (παρὰ τὸ **μικρὸν**) τὴν δευτέραν ἐπιφανῆ τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Ἡ ἐξήγησις τοῦ ἱ. Χρυσ. καὶ τοῦ Θεοφ., μὴ ἱκανῶς σαφής, δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς δευτέρας μᾶλλον γνώμης, καθ᾽ ὃν χρόνον ἡ τοῦ Ζιγ. ὑπὸ τὸ τῆς πρώτης, καθότι ὁ μὲν ἱ. Χρυσ. σημειοῦται· **Μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με,** δηλῶν, ὅτι ἐπανήξει, καὶ πρὸς ὀλίγον ἔσται ὁ χωρισμός, καὶ διηνεκὴς ἡ μετ᾽ αὐτῶν συνουσία». Ὁμ. Θεοφ. Ὁ δὲ Ζιγ. «**Ὄψεσθέ με.** Ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν» καὶ ἐν τῷ στίχῳ 20. «**Ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται.** Πάλιν θεωρούντων με ὡς ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν ἤδη». Ἡ πρότασις, **ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα** ἐλλείπει ἀπὸ ἱκανῶν ἀρχαίων χειρογράφων, θεωρουμένη διὰ τοῦτο, καὶ διότι δὲν ἀπαντᾷ καὶ ἐν στ. 19, ὡς ἐπεισελθοῦσα ἐκ τοῦ στίχ. 17.

Στίχ. 17—18. Οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἀντιλαμβάνονται τῆς σημασίας τοῦ χρονικοῦ προσδιορισμοῦ **μικρόν,** ὁ δὲ λόγος φαίνεται ὤν, ὅτι ὑπὸ τὸ **ὄψεσθε** νοοῦσιν οὗτοι τὴν δευτέραν ἐπιφανῆ τοῦ Ἰησοῦ ἔλευσιν καὶ ἐμφάνισιν (ΙΔ′ 3), ἣν οὐδαμῶς ὑπελάμβανον, ὡς βραχύτατα χρονικῶς ἀφισταμένην ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης ἀπομακρύνσεως Αὐτοῦ. Καὶ εἶχον πάντα λόγον νὰ φρονῶσιν οὕτω οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὰ περὶ τοῦ ἐν διωγμοῖς, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὴν ποδηγεσίαν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Παρακλήτου, μέλλοντος ἔργου αὐτῶν, ὡς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Πρβλ. καὶ τὰ παρὰ Ματθ. ΚΔ′ 34. ΚΕ′ 5 καὶ Μάρκ. ΙΓ′ 30 σχετικὰ πρὸς τὴν παρουσίαν ταύτην. Δὲν ὑπῆρχον δ᾽ ἀφ᾽ ἑτέρου τέως διδόμενα, ὅπως οἱ Ἀπόστολοι ὑπολάβωσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει περὶ τῶν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἐμφανίσεων, διότι περὶ τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ εἶχε πολλάκις ὁμιλήσει, καὶ ταύτην κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον σαφῶς προανήγγειλε καὶ προδιετύπωσεν (Β′ 19. 22. Γ′ 17 κ. ἑ. Μτθ. ΙΒ′ 39. ΙΣΤ′ 4. 21. ΙΖ′ 23 κλπ.), ὁσῳδήποτε καὶ ἂν οἱ Ἀπόστολοι ἐξηκολούθουν νὰ ἵστανται πρὸ αὐτῆς, ὡς καὶ πρὸ τοῦ πάθους, ὡς πρὸ αἰνίγματος (Β′ 20. Κ′ 8 κ. ἑ.

Μρκ. Θ' 32. Λουκ. ΙΗ' 34), περὶ δὲ τῶν ἐμφανίσεων οὐδένα τέως ἐποιήσατο λόγον. Ὁ ἱ. Χρυσ. ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρὸν χωρίον σημειοῦται. «Πόθεν οὐ συνίεσαν; Ἢ διὰ τὴν λύπην, ὡς ἔγωγε οἶμαι (αὕτη γὰρ ἐξέβαλλε τῆς διανοίας αὐτῶν τὰ λεγόμενα), ἢ διὰ τὴν ἀσάφειαν τῶν λεγομένων. Διὸ καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς δύο ἐναντία τιθέναι, οὐκ ὄντα ἐναντία. Εἰ γὰρ ὀψόμεθά σε, φησί, ποῦ ὑπάγεις; εἰ δὲ ὑπάγεις, πῶς ὀψόμεθα; Διὰ τοῦτο λέγουσιν· Οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ». Ὁμ. ὁ Θεοφ.

Στίχ. 19. Ἡ ἀπορία καὶ ἀμηχανία τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ τοῖς τελευταίοις λόγοις τοῦ Ἰησοῦ—ἣν οὐδὲ νὰ διατυπώσωσιν οὗτοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν τολμῶσι—διεζωγραφήθη πάντως ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας αὐτῶν, διὸ καὶ ταύτην καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς καρδιογνωστικῆς Αὐτοῦ δυνάμεως (Β' 25) ἀντιλαμβάνεται ὁ Ἰησοῦς καὶ τὴν ἐνταῦθα διατυπουμένην ποιεῖται πρὸς αὐτοὺς ἐρώτησιν.

Στίχ. 20. Ἀντὶ νὰ προβῇ εἰς σαφεστέραν διατύπωσιν τῶν τὴν ἀπορίαν τῶν Ἀποστόλων προκαλεσάντων λόγων Αὐτοῦ, διότι καὶ αὕτη δὲν ὠφέλει ἕνεκα τῆς ψυχικῆς καταστάσεως ἐν ᾗ οὗτοι διετέλουν, προκρίνει ὁ Ἰησοῦς, ὅπως παρασκευάσῃ αὐτοὺς πρακτικῷ τῷ τρόπῳ εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῶν ὅσον οὔπω μελλόντων νὰ ἐκτυλιχθῶσι γεγονότων. «Ἐπειδὴ εἶδε τοὺς μαθητὰς μηδόλως συνιέντας τῶν λεγομένων διὰ τὴν ἐκ λύπης κάρωσιν, σαφέστερον αὐτοῖς τὸ περὶ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ δόγμα ἐμπήγνυσιν, ἵνα συνεθισθέντες τοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς πράγμασιν αὐτὸν γενναίως ἐνέγκωσι». (Θεοφ.) «Οἱ γὰρ ἐν τοῖς ῥήμασι τοῦτο μελετήσαντες ἔμελλον καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτὸ ῥαδίως οἴσειν λοιπόν». (Χρυσ.) Τὴν βαθεῖαν λύπην καὶ ἀποθάρρυνσιν τῶν Ἀποστόλων (πρβλ. Λουκ. ΚΔ' 17 κ. ἑ.), ἥτις κατέχουσα ἤδη τὴν ψυχὴν αὐτῶν (στίχ. 6) θὰ ἐκορυφοῦτο ἐπὶ τῷ συντελουμένῳ γεγονότι τῆς σταυρώσεως Αὐτοῦ, διαζωγραφεῖ ὁ Ἰησοῦς διὰ δύο ῥημάτων, ἀναμιμνησκόντων τοὺς ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι κοπετοὺς τῶν καταλειπομένων ἐν τοῖς ζῶσιν ὀρφανῶν ἰδίᾳ καὶ ἀπροστατεύτων. Ἡ ἀντιπαράθεσις τῆς ἀντιθέτου ὅλως εἰκόνος τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῶν σταυρωτῶν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ ἀπιστοῦντος καθόλου κόσμου προσδίδει τραγικώτερον χαρακτῆρα εἰς τὴν βαθεῖαν λύπην καὶ ὀδύνην τῆς ψυχῆς τῶν Ἀποστόλων. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς οἱ σταυρωταὶ τοῦ Ἰησοῦ χαίρουσιν ὡς ἐπὶ κατενεχθέντι θριάμβῳ καὶ ἀπαλλαγῇ αὐτῶν ἀπὸ ἀνιαροῦ καὶ ἐπικινδύνου πολεμίου. «Οἱ τὰ τοῦ κόσμου φρονοῦντες Ἰουδαῖοι χαρήσονται, ὡς τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν ἐμὲ ἀνελόντες». (Θεοφ.) Ἀλλὰ τύχῃ ἀγαθῇ ἡ λύπη τῶν Ἀποστόλων οὐδαμῶς παρομόνιμος καὶ τελεία ἔσται. Ταύτην κατὰ τὴν ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τοῦ Ἰησοῦ διαδέξεται χαρά, ὡς ἀπ' αὐτῆς ἀποτικτομένη, ὡς ἀγλαὸς καρπὸς καὶ ἀντίδοσις τῆς βασταχθείσης δοκιμασίας. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ, αἱ

ταύτην πιστώσασαι ἐμφανίσεις Αὐτοῦ, τὸ ἐπιχυθὲν Πνεῦμα, ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἀναγέννησις τῶν δεξαμένων Αὐτό, ὁ ἀναμφισβήτητος ἤδη θρίαμβος τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Κυρίου, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ πληρώσωσιν ἀμέτρου χαρᾶς τὰς τέως βαθέως τεθλιμμένας ψυχὰς τῶν Ἀποστόλων.

Στίχ. 21. Πρὸς παράστασιν τῆς ἰσχύος τῶν θλιβερῶν καὶ χαρμοσύνων συναισθημάτων, καὶ τῆς αἰφνιδίας καὶ ἀποτόμου ἐναλλαγῆς αὐτῶν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ τῷ σταυρικῷ ἀφ' ἑνὸς πάθει τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐπὶ τῇ ἀναστάσει Αὐτοῦ ἀφ' ἑτέρου, ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ἰησοῦς τῆς καὶ ἐν τῇ Π. Δ. πυκνῆς παραβολῆς τῆς τικτούσης γυναικός (Ἡσ. ΚΑ' 3. ΚΣΤ' 17 κλπ.) Ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία ἐπὶ τῷ κινδύνῳ, ὃν αὕτη τε καὶ τὸ νεογνὸν διατρέχουσι κατὰ τὴν ἐπώδυνον τοῦ τοκετοῦ στιγμήν, πληροῖ τὴν ψυχὴν τῆς ἐν τοκετῷ εὑρισκομένης γυναικός. Καθ' ὅμοιον τρόπον κατώδυνος ἐκ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀγωνίας θὰ ἦτο καὶ ἡ ψυχὴ τῶν Ἀποστόλων πρὸ τοῦ φρικτοῦ γεγονότος τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου. Τἀνάπαλιν ἔξαλλος χαρὰ πλημμυροῖ τὰ στήθη τῆς νεαρᾶς γυναικὸς ἅπαξ τεκούσης καὶ ἔξω μὲν ἤδη παντὸς κινδύνου εὑρισκομένης, ἅμα δὲ καὶ δοκιμαζούσης ἤδη τὸ εὐφρόσυνον συναίσθημα τῆς μητρότητος. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἄφατος χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις θὰ διεδέχετο καὶ παρὰ τοῖς Ἀποστόλοις τὸ τέως ἀλγεινὸν τῆς ψυχῆς αὐτῶν αἴσθημα. Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι Ἐξηγηταὶ ἐμβλέπουσι καὶ βαθυτέραν ἔννοιαν ἐν τῇ ἐν λόγῳ παραβολικῇ εἰκόνι. Οὕτω ὁ ἱ. Χρυσ. σημειοῦται· «Αἰνίττεται δὲ ἐνταῦθα καί τι μυστικόν· ὅτι ἔλυσεν Αὐτὸς τοῦ θανάτου τὰς ὠδῖνας καὶ νέον ἄνθρωπον ἀπογεννηθῆναι πεποίηκεν». Καὶ ὁ Θεοφ. «**Ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον.** Τοῦτο οὐ μάτην οὕτως εἶπεν, ἀλλὰ θέλων ἐμφαντικῶς καὶ κεκρυμμένως ὑπαινίξασθαι, ὅτι Αὐτός ἐστιν ὁ γεννηθεὶς ἄνθρωπος, οὐ τῷ ὠδύναντι αὐτὸν Ἅδη, ἀλλὰ τῷ κόσμῳ. Ἡμῖν γὰρ ἐγεννήθη ἐξ ἀναστάσεως ὁ νέος ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν». Ὁμ. ὁ Ζιγ. Κατ' ἀνάλογον τρόπον μυστικῶς ἑρμηνεύουσι καὶ νεώτεροί τινες ἐξηγηταὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἐκ τοῦ ἐπωδύνου τόκου ἐγεννήθη, ἐμβλέποντες καὶ τὴν ἐκ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἀναγεννηθεῖσαν ἀνθρωπότητα.

Στίχ. 22. Ἐφαρμόζει ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων τὴν προσαχθεῖσαν ὑπ' Αὐτοῦ παραβολικὴν εἰκόνα τῆς ὅσον οὔπω τικτούσης γυναικός, ἀφορῶσαν εἰς ζωηροτέραν ἀπεικόνισιν τῆς ἤδη συνεχούσης αὐτοὺς καὶ τῆς ἀποκειμένης ἅμα λύπης, ὡς καὶ τῆς οὐ μετὰ πολὺ ἀναμενούσης αὐτοὺς χαρᾶς. **Ἔχετε.** Διὰ τοῦ ἐνεστῶτος τῇ παρούσῃ πενθίμῳ ψυχικῇ καταστάσει τῶν Ἀποστόλων (στίχ. 6), λυπηρὰ προαισθανομένων, ἐπισυνάπτεται ἡ ἐπὶ τῇ σταυρώσει ὀδύνη καὶ ἀγωνία. **Ὄψομαι ὑμᾶς.** Κατὰ

τὴν διάφορον ἐκδοχὴν τῶν ἀνωτέρω στίχων (στ. 16 κ. ἑ.) νοοῦνται κατά τινας μὲν αἱ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεις τοῦ Ἰησοῦ, κατ᾽ ἄλλους ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἡ δι᾽ Αὐτοῦ μυστικὴ κοινωνία μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν ἀσπαζόμενοι θεωροῦσιν, ὡς οὐδεποσῶς κατ᾽ οὐσίαν διάφορον ἐκφραζούσας ἔννοιαν τὰς φράσεις **ὄψομαι ὑμᾶς** καὶ **ὄψεσθέ με** (στίχ. 16). **Καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ᾽ ὑμῶν.** Διὰ τοῦ ἐνεστῶτος **αἴρει** δηλοῦται τὸ εἰς τὸ διηνεκὲς παραμόνιμον τῆς χαρᾶς τῶν Ἀποστόλων, ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀντιξόου περιστάσεως ἀποσπωμένης ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτῶν. «Ὅτε γὰρ ὑβρίζοντο, τότε ἔχαιρον, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἠτιμάζοντο» Θεοφ. καὶ αὖθις «Δείκνυσιν, ὅτι οὐκέτι θανεῖται, ἀλλ᾽ ἀεὶ ζῶν, ἀκαταλύτου χαρᾶς αὐτοῖς πρόξενος ἔσται» (Ὁμ. Χρυσ. Ζιγ.). Ἡ ἐν πίστει καὶ Πνεύματι Ἁγίῳ κοινωνία τῶν Ἀποστόλων μετὰ τοῦ ἀναστάντος καὶ ἐν αἰωνίῳ καὶ ἀκαταλύτῳ ζωῇ ἤδη διατελοῦντος Ἰησοῦ, ἑπόμενον, ὅτι θὰ ἐπλήρου τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἀφάτου καὶ ἀδιαταράκτου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἅτε οὕτω μετόχων καὶ αὐτῶν γινομένων τῆς ἀειζώου πηγῆς τῆς αἰωνιότητος.

Στίχ. 23. Καταπεμφθέντος τοῦ Παρακλήτου καὶ φωτίσαντος τοὺς Ἀποστόλους (ἢ κατὰ τὴν ἑτέραν ἐκδοχήν, ἐπιφανέντος μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἄραντος δι᾽ αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος πάσας τὰς ἀμφιβολίας [1]) τῶν Ἀποστόλων, ἀκριβωσάντων ἤδη ἀναμφισβητήτως τὸν θεῖον χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου Αὐτοῦ) οὐδεμίαν πλέον ἀνάγκην θὰ εἶχον οὗτοι, ὅπως ἀποτείνωσιν ἐρωτήσεις, ὃν τρόπον καὶ βραχὺ πρὸ τούτου ἐπανειλημμένως ἔπραττον (ΙΓ´ 24 κ. ἑ. 37. ΙΔ´ 5. 8. 22. ΙΣΤ´ 17 κ. ἑ.), ἀγνοοῦντες καὶ ἀποροῦντες καὶ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀποριῶν αὐτῶν παρὰ τοῦ Διδασκάλου αἰτούμενοι. Κατὰ ταῦτα τῇ χαρᾷ, ἣν θὰ προὐξένει αὐτοῖς (στίχ. 22) ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγ. Πνεύματος (ἢ ἄλλως αἱ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεις αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ), θὰ ἐπηκολούθει καὶ θὰ συνεδέετο καὶ φωτισμὸς καὶ ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς αὐτῶν, ἀπαλλασσομένων τῆς ἀπορίας καὶ ἀμηχανίας. Ὑπὸ τὴν ἡμέραν **(ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ)** νοεῖται κατὰ ταῦτα χρονικὸν διάστημα εὐρύτερον πολλῷ τοῦ διὰ τῆς λέξεως ταύτης συνήθως ὁριζομένου, τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν δηλ. τῆς ἐπιφοιτήσεως καὶ κατόπιν (ἢ κατὰ τὴν ἄλλην ἐκδοχὴν τὸ τῶν ἐμφανίσεων καὶ ἑξῆς) ἀτελεύτητον χρονικὸν διάστημα. **Ἐρωτήσατε.** Ἄλλοι ἑρμηνεύουσιν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ αἰτήσεσθε, δεηθήσεσθε, ἐν οἵᾳ σημασίᾳ ἀπαντᾷ οὐχ ἧττον τὸ ῥῆμα οὐχ ἅπαξ καὶ παρὰ τῷ Εὐαγγ. Ἰωάννῃ. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην οἱ Ἀπόστολοι διὰ τῶν

---

1) Ἀπορίας τινὰς τῶν Ἀποστόλων, οἷαι ἐπὶ παραδείγματι αἱ ἐν Πραξ. Α´ 6 δὲν λαμβάνονται ὑπ᾽ ὄψει κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐκδοχήν.

ἐμφανίσεων τοῦ Ἰησοῦ βεβαιούμενοι ἀναμφισβητήτως, ὅτι Αὐτὸς ἐν τῷ Πατρί (ΙΔ΄ 16), ἀντὶ ν' ἀποτείνωνται πρὸς Αὐτὸν αἰτούμενοι, (ὃν τρόπον κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ἀναστροφὴν Αὐτοῦ μετ' αὐτῶν, ὅτε παρεῖχεν αὐτοῖς αἰτουμένοις, ἢ ᾐτεῖτο ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ τοῦ Πατρὸς) θ' ἀποτείνωνται πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ κατὰ τὴν περαιτέρω ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τοῦ Ἰησοῦ (**ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν** κλπ.) θὰ τυγχάνωσιν αἰτούμενοι. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἑρμηνεύει καὶ ὁ ἱ. Χρυσ., καίτοι ἠχεῖ παρ' αὐτῷ καὶ ἡ σημασία τοῦ ἐρωτᾷν ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ σημασίᾳ. «**Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.** Πάλιν οὐδὲν ἄλλο κατασκευάζει διὰ τούτων, ἢ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐστιν. Τότε γὰρ εἴσεσθε πάντα λοιπόν. Τί δέ ἐστιν **ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε;** Οὐ δεήσεσθε μεσίτου, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ ὄνομα μόνον εἰπόντας λαβεῖν». Παρὰ τῷ Θεοφ. καὶ τῷ Ζιγ. ἀναγινώσκονται ἀμφότεραι αἱ ἐκδοχαί. «Ὅτε, φησίν, ἀναστήσομαι, τότε ἐπιφοιτήσαντος ὑμῖν πάντως τοῦ Παρακλήτου, καὶ ὁδηγήσαντος εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, **ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν,** τοιοῦτον, οἷον καὶ πρῴην, **ποῦ ὑπάγεις** καὶ **δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα,** πάντα γὰρ γνώσεσθε ἐν Πνεύματι, ἤτοι ἐρωτήσητε, ἀντὶ τοῦ παρακαλέσετε, ἀξιώσετε» (Θεοφ.). Τῇ ἐξαγγελίᾳ τοῦ ἐπὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ Ἁγ. Πνεύματος πλήρους φωτισμοῦ τῶν Ἀποστόλων, ὥστε νὰ μὴ χρήζωσιν οὗτοι πλέον, ὅπως ἐπερωτῶσιν Αὐτόν, ἐπισυνάπτει ὁ Ἰησοῦς πανηγυρικὴν διαβεβαίωσιν ἀναφορικῶς εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν Ἀποστόλων, αἵτινες γινόμεναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ θὰ τυγχάνωσι πᾶσαι ἐκπληρώσεως παρὰ τοῦ Πατρός. Ἐξηγηταί τινες ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι πρόκειται περὶ αἰτήσεων, ἀφορωσῶν εἰς διασάφησιν ἀποριῶν, ὡσεὶ ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι παρὰ τοῦ Πνεύματος ἕξετε τὸν πλήρη φωτισμόν, ἂν δέ τι τυχὸν ἀπορῆτε ἔτι, φωτισθήσεσθε περὶ τούτου ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πατέρα σχετικαῖς πρὸς τὸ απορούμενον προσευχαῖς ὑμῶν. **Ἐν τῷ ὀνόματί μου** πρβλ. ΙΔ΄ 13. Κατὰ τὴν γραφὴν ἱκανῶν τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων τὸ **ἐν τῷ ὀνόματί μου** ἐνταῦθα ἀκολουθεῖ τῷ **δώσει ὑμῖν** (οὐχὶ δὲ τῇ λέξει τὸν **Πατέρα).** καὶ δηλοῦται, ὡς εἰκὸς ἡ ἐπὶ τῇ ἀναγνωρίσει ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ παροχὴ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τοῖς τῇ πίστει Ἐκείνῳ (τῷ Χριστῷ) κοινωνοῦσι πάντων τῶν ὑπ' αὐτῶν αἰτουμένων.

Στίχ. 24. Τὴν ἐν τῷ ὀνόματι Αὐτοῦ δηλωθεῖσαν αἴτησιν παρὰ τοῦ Πατρὸς (αἴτησιν, ἧς ἐμνημόνευσε καὶ μικρὸν πρότερον (ΙΔ΄ 13. 14) χαρακτηρίζων ὁ Ἰησοῦς ὡς οὔπω τέως ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἀποστόλοις οὖσαν (ἅτε οὔπω τελείως διὰ τῆς ἀναστάσεως φωτισθεῖσι περὶ τοῦ θείου χαρακτῆρος Αὐτοῦ, οὐδὲ υἱοθετηθεῖσι διὰ τοῦ αἵματος Αὐτοῦ τῷ Θεῷ Πατρὶ) ἐπὶ τῷ ἐπικειμένῳ πάθει καὶ τῇ ἀναστάσει Αὐτοῦ προτρέπεται αὐτούς, ὅπως θέσωσιν αὐτὴν εἰς ἐφαρμογήν, ἵνα οὕτω εἴ τι ἔτι λείπει

ἐκ τῆς (ἐπὶ τῇ ἀναστάσει Αὐτοῦ καὶ τῇ τοῦ Παρακλήτου ἐπιφοιτήσει) χαρᾶς αὐτῶν συμπληρωθῇ. Ἡ ἐν λόγῳ χαρὰ τῶν Ἀποστόλων ἦτο δυνατὸν νὰ ταράσσηται ἐκ δυσχερειῶν περὶ τὸ ἀποστολικὸν ἔργον αὐτῶν. Ἡ ἐκπλήρωσις ἄρα ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν σχετικῶν αἰτήσεων αὐτῶν θὰ ἦρεν ἐκ μέσου πᾶσαν ἀφορμὴν ταραχῆς αὐτῶν. «Μὴ γάρ, ἐπειδὴ χωρίζομαι ὑμῶν, νομίζητε ἐγκαταλειφθῆναι παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ τὸ ὄνομά μου μείζονα ὑμῖν παρρησίαν δώσει, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν τότε ἔσται πληρεστάτη, λαμβανόντων πάντα τὰ αἰτήματα» (Θεοφ.).

Στίχ. 25. Ἐπαναλαμβάνει κατ' οὐσίαν ὁ Ἰησοῦς τὴν ἔννοιαν, τὴν διὰ τῶν λέξεων **ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐρωτήσετε ἐμὲ οὐδὲν** (στίχ. 23) διατυπωθεῖσαν. Ἡ μέχρι τοῦδε διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δὴ καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ἐν τοῖς ἐν τῷ ὑπερῴῳ περατουμένοις ἤδη τελευταίοις (ΙΓ' κ. ἑξ.) πρὸς τοὺς Ἀποστόλους λόγοις, ἔφερεν ἐν πολλοῖς εἰκονικὸν καὶ ἀσαφῆ χαρακτῆρα, ἀφορμὴν ἔχοντα τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τὴν καθόλου εἰπεῖν ἀτέλειαν τῆς διὰ τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης παραστάσεως τῶν διανοημάτων καὶ αἰσθημάτων. Ἡ διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Παρακλήτου διανοιγομένη τοῖς Ἀποστόλοις (τοῖς πιστοῖς καθόλου) περίοδος φέρει οὐσιωδῶς διάφορον χαρακτῆρα. Ἡ ἐσωτερικὴ φωνὴ τοῦ Πνεύματος, ἡ ἐκ τῶν θησαυρῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ σοφίας διδάσκουσα (στίχ. 15), εἰς τὸν ἐνδιάθετον ἀπ' εὐθείας ἀποτεινομένη λόγον, ἀποτελεῖ πεπαρρησιασμένην, ἄνευ εἰκόνων καὶ ἀσαφειῶν διδασκαλίαν, ἥτις βάσιν καὶ κορυφὴν πάντοτε ἔχει τὸν Θεὸν Πατέρα, τὸ ὕψιστον τοῦτο καὶ θεμελιῶδες καὶ θέμα καὶ ὄνομα. **Ταῦτα.** Ποικίλως οἱ ἐξηγηταὶ ἀναφέρουσιν αὐτὸ εἰς μέρος (εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' κεφ. κ. ἑξῆς), ἢ εἰς τὸ ὅλον τῶν ἐν τῷ ὑπερῴῳ τελευταίων πρὸς τοὺς Ἀποστόλους λόγων τοῦ Ἰησοῦ, παραβολικὸν ἐν πολλοῖς, ὡς γνωστόν, καὶ οὐχ ὅλως σαφῆ φέροντα χαρακτῆρα. Ἐξηγηταί τινες σχετίζουσι τὸ **ταῦτα** μόνον πρὸς τὰ ἀπὸ τοῦ 23 στίχου κ. ἑ. Διὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως **παροιμία** πρβλ. Ι' 6. **Ἔρχεται ὥρα.** Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην ἡ ἀπὸ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἑξῆς ἀρχομένη χρονικὴ περίοδος. Κατὰ τὸν ἱ. Χρυσ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεων τοῦ Ἰησοῦ. «Καὶ γὰρ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συνῆν καὶ διελέχθη αὐτοῖς συναλιζόμενος καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ» (Χρυσ.). «Δι' ἡμερῶν 40 ἐλάλει αὐτοῖς τὰ περὶ τοῦ Πατρός, τὰ μυστικώτερα καὶ τὰ ἀκριβέστερα. Πρότερον γὰρ οὕτως ἐνόμιζον Αὐτοῦ πατέρα εἶναι τὸν Θεόν, ὡς καὶ ἡμῶν ἔστι χάριτι». Κατά τινας δὲ τῶν νεωτέρων ἡ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας.

Στίχ. 26. 27. Πρβλ. στίχ. 23. 24. Ἡ παρουσία καὶ ἐγκατοίκησις ἐν

τοῖς Ἀποστόλοις τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἀποκαλύπτουσα αὐτοῖς τὰ κατὰ τὸ Θεὸν Πατέρα (στ. 25), καὶ τὰς νέας ἄρα σχέσεις Αὐτοῦ πρὸς ἐκείνους (τὴν θεμελιώδη σχέσιν τῆς κατὰ χάριν υἱότητος αὐτῶν Ρωμ. Η′ 15), θὰ χειραγωγήσῃ καὶ παραθαρρύνῃ αὐτούς, ὅπως διὰ τὴν ἐν Χριστῷ πάντοτε καὶ δι' Αὐτοῦ κτηθεῖσαν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, ἀναφέρωνται Αὐτῷ καὶ ἐπικοινωνῶσι διὰ τῆς προσευχῆς βέβαιοι, ὅτι τεύξονται τῶν αἰτουμένων. Διὰ τῆς ἀψευδοῦς Αὐτοῦ ἐπαγγελίας διαβεβαιούμενος περὶ τούτου ὁ Ἰησοῦς τοὺς Ἀποστόλους προσάγει ὡς λόγον, πᾶσαν αἴροντα ἀμφιβολίαν, τὸν νέον δεσμόν, ὅς διὰ τῆς ἐν Ἁγ. Πνεύματι κοινωνίας αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα μέλλει νὰ συνδέῃ αὐτοὺς πρὸς Ἐκεῖνον. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτούς, τηλικαύτη καὶ τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη κἂν παρεμβάσεως ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ. Ἐφ' ᾧ κρίνει καλὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅπως ἐπισυνάψῃ καὶ τοὺς ὅρους, ὑφ' οὕς ἡ ἐν λόγῳ σχέσις ἀπό γε τῶν Ἀποστόλων (ἀνεξαρτήτως τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐδοκίας τοῦ Πατρὸς) καθίσταται δυνατή. Οἱ ὅροι οὗτοι εἶνε ἡ πίστις εἰς τὸν θεῖον χαρακτῆρα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰλικρινὴς προσήλωσις εἰς Αὐτὸν καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ. **Οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν.** Ἡ φαινομένη ἀντίφασις πρὸς τὸ ΙΔ′ 16 αἴρεται, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐκεῖ ὁ λόγος πρὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Παρακλήτου, ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὴν ἀποστολὴν Αὐτοῦ, τὴν τελεσιουργοῦσαν τὴν ἄμεσον μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ κοινωνίαν τῶν Ἀποστόλων. **Πεφιλήκατε, πεπιστεύκατε.** Οἱ παρακείμενοι δηλοῦσι τὴν σῳζομένην καὶ σταθερὰν ἐν τῷ ἀποτελέσματι πρᾶξιν. Ἡ προήγησις τοῦ **πεφιλήκατε** ἀφορμὴν ἔχει τὸ παρακείμενον **φιλεῖ**, μελλοντικῆς ὂν σημασίας. «**Οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν.** Τοσοῦτον ὑμῖν διαβεβαιοῦμαι φίλον εἶναι τὸν Πατέρα, ὥστε οὐδὲ τῆς μεσιτείας λοιπὸν ἐμοῦ χρήζετε» (Θεοφ.).

(Ἕπεται συνέχεια)

Η ΜΕΤΑΞΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΕΠΕΛΘΟΥΣΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Γεγονὸς μεγάλης σπουδαιότητος συνετελέσθη χθὲς ἐν Ρώμῃ. Μετὰ μακρὰς μυστικὰς προσυνεννοήσεις μεταξὺ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βατικανοῦ χθὲς μετὰ μεσημβρίαν ὑπεγράφη ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Λατερανοῦ ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Γάσπαρη ἐκπροσωποῦντος τὸν Πάπαν Πῖον

τὸν ΙΑ' καὶ τοῦ κ. Μουσολίνη, ἐκπροσωποῦντος τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας συμφωνία, διὰ τῆς ὁποίας κανονίζεται ὁριστικῶς τὸ λεγόμενον Ρωμαϊκὸν ζήτημα. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγεννήθη ἀφ' ἧς στιγμῆς τῷ 1870 τὰ Ἰταλικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὴν Ρώμην καὶ ἐκήρυξαν αὐτὴν ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς ἡνωμένης Ἰταλίας καὶ πρωτεύουσαν τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους. Διὰ τῆς πράξεως ἐκείνης ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ Πάπα κατηργήθη κατ' οὐσίαν, ὁ δὲ Πάπας κηρύξας ἑαυτὸν δεσμώτην τοῦ Βατικανοῦ δὲν ἀνεγνώρισε τὸ τετελεσμένον γεγονὸς καὶ διέκοψε πᾶσαν σχέσιν τόσον πρὸς τὸν βασιλεύοντα τῆς Ἰταλίας οἶκον τῆς Σαβοΐας, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν Κράτος. Ὅλαι αἱ ἀπόπειραι αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ διάστημα τῶν 58 ἐτῶν τούτων πρὸς διευθέτησιν τοῦ ζητήματος ἐπὶ τῶν προκατόχων Κυβερνήσεων ἀπεδείχθησαν μάταιαι, ἀπέκειτο δὲ εἰς τὸν κ. Μουσολίνην, ὅπως ἱκανοποιῶν ἐν τῷ δυνατῷ μέτρῳ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πάπα περὶ κοσμικῆς ἐξουσίας λύσῃ τὸ ἄλυτον τοῦτο φαινόμενον ζήτημα.

Ἡ ὑπογραφεῖσα συμφωνία, τῆς ὁποίας τὸ πλῆρες κείμενον θὰ δημοσιευθῇ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Ποντίφηκος καὶ τῆς Ἰταλικῆς Βουλῆς ἐντὸς 4 μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς, συνίσταται κατὰ τὸ ἤδη δημοσιευθὲν ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν ἐκ τριῶν μερῶν, ἤτοι τῆς **Συνθήκης**, τοῦ **Συμφώνου** καὶ τῆς **Οἰκονομικῆς Συμβάσεως.**

1] Ἡ **Συνθήκη** ἀποτελεῖται ἐξ εἰσαγωγῆς καὶ 27 ἄρθρων. Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ ἐπιβεβαιοῦται τὸ α' ἄρθρον τοῦ Ἰταλικοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ ἐπίσημος θρησκεία τῆς Ἰταλίας εἶνε ἡ Ρωμαιοκαθολική. Ἐφεξῆς ἡ συνθήκη ἀναγνωρίζει πλήρη ἰδιοκτησίαν, ἀποκλειστικὴν κυριότητα καὶ κυριαρχικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Παπικῆς Ἕδρας ἐπὶ τοῦ Βατικανοῦ, ὡς ἔχει τοῦτο νῦν, καὶ προσθέτει, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἱδρύεται τὸ «Ἄστυ τοῦ Βατικανοῦ», ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἐπέμβασις τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἐπιτρέπεται καὶ μόνη ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα εἶνε ἀνεγνωρισμένη. Τὰ ὅρια τοῦ οὑτωσὶν ἱδρυομένου ἀνεξαρτήτου Παπικοῦ Κράτους ἐπεκτεινόμενα κατ' οὐσίαν οὐχὶ ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τοῦ σημερινοῦ Βατικανοῦ καθορίζονται διὰ προσηρτημένου εἰς τὴν συνθήκην τοπογραφικοῦ Χάρτου. Ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Πέτρου, καίτοι ἀνήκει εἰς τὸ «ἄστυ τοῦ Βατικανοῦ», θὰ παραμείνῃ προσιτὴ εἰς τὸ δημόσιον καὶ θὰ ὑπόκηται εἰς τὰς Ἰταλικὰς ἀστυνομικὰς ἀρχάς. Ἰδιαιτέρα διάταξις ἐν τῇ συνθήκῃ ἀναφέρει τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, δι' ὧν τὸ «ἄστυ τοῦ Βατικανοῦ θέλει προικισθῇ ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, οἷαι σιδηροδρομικὸς σταθμός, ἄμεσος συγκοινωνία μετ' ἄλλων Κρατῶν διὰ τηλεγράφου, τηλεφώνου, ἀσυρμάτου καὶ ταχυδρομείου, προβλέπεται δὲ καὶ σύμβασις περὶ κυκλοφορίας αὐτοκινήτων καὶ ἀεροπλάνων τοῦ Βατικανοῦ ἐντὸς τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους. Ὑπήκοοι τοῦ Παπικοῦ Κράτους ἀπολαύον-

τος ἀτελείας εἶνε ὅλοι οἱ ἔχοντες διαρκῆ ἐν αὐτῷ διαμονὴν καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες καίπερ μὴ διαμένοντες ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ εἶνε ὀφφικιάλοι τῆς Ἐκκλησίας, τ. ἔ. πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν Παπικὴν Αὐλὴν καὶ ὑπάλληλοι δηλωθέντες ὡς ἀπαραίτητοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βατικανοῦ. Ἀτελείας ἀπολαύουσιν ἐπίσης αἱ Πατριαρχικαὶ Βασιλικαὶ καὶ ἄλλα τινὰ οἰκοδομήματα, κείμενα ἐκτὸς τοῦ Βατικανοῦ, ἀλλὰ διατελοῦντα εἰς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ νῦν ἢ μέλλοντα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν, αἱ Congregationes καὶ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βατικανοῦ Γραφεῖα. Ἡ Ἰταλία ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τῆς Παπικῆς Ἕδρας νὰ ἔχῃ διαπεπιστευμένους καὶ νὰ δέχηται πρεσβευτὰς ξένων Δυνάμεων κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον, αἱ δὲ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Βατικανοῦ σχέσεις θὰ ρυθμισθῶσι διὰ τοῦ διορισμοῦ ἑκατέρωθεν πρεσβευτῶν, τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Πάπα, τ. ἔ. τοῦ Νουντσίου, ἔχοντος τὸ δικαίωμα νὰ προΐσταται τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος, συνῳδὰ τῇ ἀποφάσει τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης 1815. Ἄλλαι διατάξεις τῆς Συνθήκης ὁρίζουσιν ὅτι αἱ συλλογαὶ τῶν μνημείων τέχνης θὰ ἐξακολουθῶσιν οὖσαι προσιταὶ εἰς σπουδαστὰς καὶ ἐπισκέπτας, ὅτι ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις θὰ συλλαμβάνῃ καὶ θὰ τιμωρῇ τοὺς ἐγκληματοῦντας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ «ἄστεως τοῦ Βατικανοῦ», τοῦτο δὲ πάλιν θὰ παραδίδῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν πρόσωπα κατηγορούμενα δι' ἐγκληματικὰς πράξεις προβλεπομένας ὑπὸ τῶν Ποινικῶν Νόμων ἀμφοτέρων τῶν Κρατῶν καὶ καταφυγόντα εἰς τὸ Βατικανόν. Ἑτέρα διάταξις διαλαμβάνει ὅτι τὸ Βατικανὸν ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει παραμείνῃ ξένον πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ἀνταγωνισμοὺς ἄλλων Κρατῶν καὶ ὡσαύτως πρὸς τὰ Διεθνῆ Συνέδρια, τὰ συγκαλούμενα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐκτὸς ἂν τὰ ἐρίζοντα μέρη ὁμοφώνως ποιήσωνται ἔκκλησιν εἰς τὴν εἰρηνευτικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν· ἀλλ' ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὸ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ δικαίωμα τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ Βατικανοῦ θὰ θεωρῆται πάντοτε ὡς **οὐδέτερον** καὶ **απαραβίαστον.** Ἡ Συνθήκη καταλήγει ὡς ἑξῆς: «Διὰ τῶν ὑπογραφεισῶν σήμερον συνθηκῶν ἡ Παπικὴ Ἕδρα θεωρεῖ ὅτι ἔχει τὰς ἐγγυήσεις, ὅσαι ἀναγκαιοῦσι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς προσηκούσης ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν πνευματικὴν διακυβέρνησιν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Ἡ Παπικὴ Ἕδρα κηρύττει ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως διευθετημένον τὸ Ρωμαϊκὸν ζήτημα καὶ ἀναγνωρίζει τὸ Βασίλειον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ Οἴκου τῆς Σαβοΐας καὶ τὴν Ρώμην ὡς πρωτεύουσαν τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους, ἡ δὲ Ἰταλία ἀναγνωρίζει τὸ Κράτος «τοῦ ἄστεως τοῦ Βατικανοῦ» ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ὑπάτου Ποντίφηκος. Διὰ τῆς Συνθήκης ταύτης καταργεῖται ὁ λεγόμενος »Νόμος τῶν Ἐγγυήσεων» τοῦ

1871, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος Νόμος ἀντίθετος εἰς τὴν παροῦσαν Συνθήκην».

2] Τὸ **Σύμφωνον** (Concordat) κανονίζει τὰς σχέσεις τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Ἰταλίας ἐφεξῆς παρέχον ὅλως ἐξαιρετικὰ δικαιώματα εἰς τὴν Ρωμ. Ἐκκλησίαν. Γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος εἶνε ἰδίᾳ ἡ περὶ «γάμου» διάταξις καὶ ἡ περὶ «θρησκευτικῆς διδασκαλίας». Ἡ πρώτη ἔχει ὡς ἀκολούθως: Τὸ Ἰταλικὸν Κράτος ἐπιθυμοῦν νὰ δώσῃ τὴν προσήκουσαν σημασίαν εἰς τὸν γάμον, ὅστις εἶνε ἡ βάσις τῆς οἰκογενείας, συμφώνως πρὸς τὴν καθολικὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀναγνωρίζει τὸν γάμον ὡς μυστήριον κεκανονισμένον ὑπὸ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀστικὸν νόμον. Προκηρύξεις γάμων δέον νὰ γίνωνται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἐνορίας καὶ ἐν τῷ δημαρχείῳ. Ἀμέσως μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ὁ Ἐφημέριος θὰ ἐξηγῇ εἰς τοὺς συζύγους τὰς πολιτικὰς συνεπείας τοῦ νόμου ἀναγινώσκων τὰ ἄρθρα τοῦ Ἀστικοῦ Νόμου, τὰ ἀφορῶντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων. Ὁ Ἐφημέριος ὀφείλει ἐπίσης ἐντὸς 5 ἡμερῶν νὰ ἀποστείλῃ πιστοποιητικὸν εἰς τὴν δημαρχίαν καὶ καταγράψῃ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτόθι Μητρῴῳ. Δίκαι ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἀκύρωσιν καὶ τὴν διάλυσιν γάμων εὐλογηθέντων μέν, ἀλλὰ μὴ συντελεσθέντων ἀνήκουσιν εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια. Πρὶν ἢ ὅμως αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν ἀποβῶσιν ὁριστικαί, πρέπει νὰ παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τῆς Segnatura (τοῦ Ἐκκλησ. Ἀρείου Πάγου), ἥτις θέλει ἐξετάσῃ ἂν ἐτηρήθησαν ὅλαι αἱ διατάξεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστοῦ καὶ ἂν τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη ἀντεπροσωπεύθησαν ἐπὶ δικαστηρίου ἢ ἐδικάσθησαν ἐρήμην. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς Segnatura θὰ ἀποσταλῇ εἰς τὸ Ἐφετεῖον παρὰ τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον θὰ κυρώσῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, διατάσσον νὰ καταγραφῶσιν αὗται ἐν τοῖς Δημαρχιακοῖς Ἀρχείοις τῶν γάμων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τοπικὸν χωρισμόν (διαστάσεις), ἡ Παπικὴ Ἕδρα συγκατατίθεται ὅπως οὗτος ἐκδικάζηται ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς «θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως», ἡ Ἰταλία ἀναγνωρίζει τὰ καθολικὰ σωματεῖα τὰ ἀποτελοῦντα τμήματα τῆς «Ἰταλικῆς καθολικῆς δράσεως», ἥτις συνῳδὰ ταῖς ὁδηγίαις τῆς Παπικῆς Ἕδρας δέον νὰ ἀσκῇ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐπέκεινα πάσης πολιτικῆς μερίδος καὶ ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ σκοπῷ διαδόσεως καὶ ἐφαρμογῆς καθολικῶν ἀρχῶν. Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία καθίσταται ὑποχρεωτική, ὄχι μόνον ἐν τοῖς Στοιχειώδεσι Σχολείοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς Μέσαις Σχολαῖς συμφώνως πρὸς πρόγραμμα καταρτισθησόμενον διὰ κοινῆς συμφωνίας τῆς Παπικῆς Ἕδρας καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἐν περιπτώσει διαφωνιῶν τὸ

Σύμφωνον προβλέπει διευθέτησιν αὐτῶν δι' ἀμοιβαίας καὶ φιλικῆς συνεννοήσεως μεταξὺ Παπικῆς Ἕδρας καὶ Ἰταλίας.

3] Ἡ «**Οἰκονομικὴ Σύμβασις**» διαλαμβάνει ὅτι ἡ Παπικὴ Ἕδρα πρὸς ὁριστικὴν διακανόνισιν ὅλων τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς σχέσεων μετὰ τῆς Ἰταλίας συνεπείᾳ τῆς ἀπωλείας τῆς κοσμικῆς αὐτῆς ἐξουσίας τῷ 1870 λαμβάνει 750 ἑκατομμύρια λιρέττας (8,152,000 Ἀγγλ. λίρας) μετρητὰς καὶ 1,000,000,000 λιρέττας (10869000) Ἀγγλ. λίρας) εἰς ἰταλικὰ χρεώγραφα τοῦ Κράτους φέροντα τόκον 5 %. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶνε ὀλιγώτερον τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἤθελε πληρώσῃ ἡ Ἰταλία ἀπὸ τῆς 13ης Μαΐου 1871 συμφώνως πρὸς τὸν περὶ Ἐγγυήσεων Νόμον, ἂν ἡ Παπικὴ Ἕδρα ἤθελεν ἀποδεχθῇ τότε τὴν γενομένην προσφοράν.

Τοιαύτη ἐν περιλήψει ἡ ὑπογραφεῖσα συμφωνία. Ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως ἡ θέσις τοῦ Βατικανοῦ διὰ ταύτης δὲν μεταβάλλεται, καθόσον τὰ ξένα Κράτη καὶ πρότερον διετήρουν διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους παρὰ τῷ Πάπᾳ καὶ αὐτὸς δὲ εἶχε τοιούτους παρὰ ταῖς ξέναις Αὐλαῖς. Οὐδ' ἀποκτᾷ διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης ὁ Πάπας ἄλλο τι προνόμιον ἐν σχέσει πρὸς τὰς ξένας χώρας, ὅπερ δὲν ἐκέκτητο πρότερον ἢ ἐκωλύετο νὰ ἀποκτήσῃ δι' ἀπ' εὐθείας συμβάσεως (concordat) πρὸς αὐτάς. Ἐδαφικῶς ὡσαύτως ἐξεταζόμενον τὸ «**Ἄστυ τοῦ Βατικανοῦ**» δὲν εἶνέ τι πλέον ἢ ἡ περιοχὴ τοῦ Βατικανοῦ ἀνεγνωρισμένη νῦν ὡς ἀνεξάρτητον Κράτος, οὐδαμῶς δὲ ὅ,τι ἠξίουν ἀπ' ἀρχῆς οἱ Πάπαι, τ. ἔ. ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τοῦ καταλυθέντος Ἐκκλησιαστικοῦ Κράτους. Ἀκριβῶς ὁ Πάπας, ἀπαντῶν εἰς ἐπικρίσεις ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως ἐγγυήσεων παρὰ τῶν ξένων Κρατῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἐδαφικῆς σμικρότητος τοῦ νέου Κράτους, ἐδήλωσεν ὅτι ἐπὶ 30 μῆνας ἐμελέτησε τὸ ζήτημα καὶ κατέληξεν, ὅτι «ἡ μόνη ἐγγύησις εἶνε ἡ συνείδησις καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ». Ἐντεῦθεν καὶ ἐζήτησε χάριν τοῦ Ἰταλικοῦ αὐτοῦ λαοῦ «τὸ ἐλάχιστον ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν ὁρατὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν» θελήσας διὰ τούτων νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι «δὲν ἀποβλέπει εἰς ἐδαφικὰς φιλοδοξίας». «Τὸ ἔδαφος τοῦ Βατικανοῦ, προσέθηκεν, εἶνε τὸ εὐρύτατον ἐν τῷ κόσμῳ», διότι ἐν αὐτῷ περιέχονται Βιβλιοθῆκαι, Μουσεῖα, Ἱστορικὰ διαμερίσματα καὶ ἄπειροι θησαυροὶ τέχνης καὶ ἐπιστήμης.

Ἀλλ' ἐνῷ ἀπὸ διεθνοῦς καὶ ἐδαφικῆς ἀπόψεως ἡ σημασία τῆς ὑπογραφείσης συμφωνίας δὲν εἶνε μεγάλη, εἶνε μεγίστη προκειμένου περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν σχέσεων τοῦ Πάπα πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τῆς διευθετήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος. Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται, δύο σπουδαῖα ζητήματα τὸ τοῦ **γάμου** καὶ **διαζυγίου** καὶ τὸ τῆς **θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας** διευθετοῦνται συμφώνως πρὸς

τοὺς πόθους τοῦ Βατικανοῦ. Ἀντὶ δηλονότι τοῦ πολιτικοῦ θὰ ἰσχύῃ ἐφεξῆς ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ἐκκλησιαστικὸς γάμος ἀναγνωριζόμενος καὶ ὡς πολιτικὸς ὑπὸ τῆς Πολιτείας μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὡρισμένων ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου ὅρων. Τὸ Διαζύγιον ἀφ' ἑτέρου, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν περιορίζεται, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἀκύρωσιν γάμου κηρυττομένου ὡς μὴ γενομένου ἢ μὴ πραγματοποιηθέντος, ἀποδίδεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἐκκλησ. Δικαστηρίων, τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις μετὰ ἐξέτασιν ἂν ἐτηρήθησαν αἱ Διατάξεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἐπικυροῦνται ὑπὸ τῶν Πολιτικῶν Ἀρχῶν καὶ καταγραφόμεναι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Δημαρχίας ἐκτελοῦνται ὡς ἴδιαι αὐτῶν ἀποφάσεις. Ἔτι σπουδαιοτέρα καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ ἐπιτυχία τῆς Παπικῆς Ἕδρας ἐν τῷ ζητήματι τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως, καθόσον ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπιτρέπεται ἀκωλύτως ἡ ἐνέργεια τῶν καθολικῶν θρησκευτικῶν σωματείων ἐν Ἰταλίᾳ, ἐφ' ὅσον ταῦτα διατελοῦντα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς Ἱεραρχίας εὑρίσκονται μακρὰν πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ πολιτικὰ κόμματα. Εἶνε δὲ λίαν σπουδαία ἡ ἐπιτυχία αὕτη, καθόσον εἶνε γνωστὴ ἡ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποξένωσις τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ, ἥτις ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς καταλήψεως τῆς Ρώμης προὐχώρησε μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ παρουσιάζῃ τὴν μέσην καὶ ἀνεπτυγμένην ἰδίᾳ τάξιν ἐν Ἰταλίᾳ σήμερον ὡς πάσης θρησκείας ἐστερημένην καὶ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ προκαλῇ τὴν μεγίστην ἀνησυχίαν εἰς τοὺς κύκλους τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ διευθέτησις ἀφ' ἑτέρου τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος παρέχουσα ἄφθονα τὰ ὑλικὰ μέσα εἰς τὸ Βατικανὸν θὰ διευκολύνῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἐπιδίωξιν καὶ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἐξαπλωτικῶν αὐτοῦ σκοπῶν, ὧν οὐχὶ ἐλάχιστος εἶνε ἡ ὑπὸ τὴν Ρώμην ὑπαγωγὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Τὸ νέον τοῦτο σεβαστὸν ποσὸν ἔρχεται νὰ προστεθῇ εἰς ὅσα ἀποδίδωσι τὸ κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Παπῶν ἱδρυθὲν δηνάριον τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τ. ἔ. ἡ ἀνὰ τὸν κόσμον ὅλον διενεργουμένη συνδρομὴ ὑπὲρ τῆς Παπικῆς Ἕδρας, καὶ αἱ ἔκτακτοι συλλογαί, αἱ γινόμεναι χάριν μεμονωμένων σκοπῶν καὶ ἐνεργειῶν τῆς Ρώμης. Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν καὶ ἂν ἡ ὑπογραφεῖσα συμφωνία δὲν ἀνυψοῖ ἀμέσως τὸ γόητρον τῆς Ρώμης, ὡς φρονοῦσί τινες, παρέχει εἰς αὐτὴν ἐν τοσούτῳ ἄλλας ἀναμφηρίστους καὶ θετικὰς ὠφελείας, αἵτινες δὲν δύνανται ἢ νὰ συντελέσωσιν ἐμμέσως εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὡς παγκοσμίου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, τὴν κίνησιν αὐτοῦ καὶ τὴν κατεύθυνσιν δεχομένου ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως.

Ἐν Λονδίνῳ † Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
τῇ 12 Φεβρουαρίου 1929

"ΑΙΤΕΙΤΕ ΚΑΙ ΔΟΘΗΣΕΤΑΙ ΥΜΙΝ,,

Ἔχομεν στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ στοχασμοί μας εἶναι σχεδὸν θεῖοι. Εἴμεθα τότε περισσότερον συγκεντρωμένοι εἰς τὸν ἑαυτόν μας, καὶ μέσα ἀπὸ τὸ καλύτερο μέρος τῆς ψυχῆς μας, μέσα ἀπὸ τὸ βάθος της, δραματιζόμεθα τὴν ζωὴν ὡραιοτέραν, διότι τότε ἐξιδανικεύομεν πολλὰ πράγματά της. Αὐτὰ τότε λαμβάνουν δι' ἡμᾶς χαρακτῆρα ἀποκαλύψεως. Ἐν αὐτοῖς συνηχεῖ τότε κάποιος τόνος θρησκευτικός. Αὐτὰ μᾶς κάμνουν νὰ αἰσθανθοῦμεν τὴν πνοὴν τοῦ Δημιουργοῦ βαθυτέραν καὶ νὰ ἴδωμεν τὸν οὐρανὸν ἀντικατοπτριζόμενον εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας. Μᾶς φέρουν ἐγγύτερον τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ πλησιέστερον τοῦ Θεοῦ.

Ἓν ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπηρεάζουν πάρα πολὺ διὰ μίαν τοιαύτην κατάστασιν εἶναι καὶ ἡ ἐπαφή μας πρὸς τὴν φύσιν. Μᾶς ἐπηρεάζει καὶ τὸ χρῶμα τῆς θαλάσσης καὶ ἡ γαλήνη τῆς ἑσπέρας. Ποιὸς ξεύρει τί κρύπτει μέσα του τὸ ἄνθος διὰ νὰ ἔχῃ τόσην γοητευτικὴν ἐπενέργειαν ἐπάνω μας καὶ νὰ μᾶς ἀνασκαλεύῃ τὴν ψυχήν; Ποιὸς ξεύρει ἂν ὁ θροῦς τῶν φύλλων ἑνὸς δένδρου ἢ ὁ ἦχος τοῦ καταταρασσομένου νεροῦ δὲν εἶναι κάποια ἀπομεμακρυσμένη ἀπήχησις τῆς ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς θείας ὀντότητος λιτανευούσης θείας μουσικῆς; Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν μιᾶς τοιαύτης γοητείας πόσον οἱ στοχασμοί μας εἶναι βαθεῖς, ἱεροί! Τότε εὑρισκόμεθα ὑπὸ τὸ κράτος κάποιου ἀνωτερισμοῦ. Καὶ ζητοῦμεν κάτι διὰ νὰ μᾶς δοθῇ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ σοφὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βασίλειος μοὶ ἀνέφερε τὸ ἑξῆς ὡραῖον ἀνέκδοτον τῆς ζωῆς του. Μοί το διηγήθη μὲ ἰδιαιτέραν συγκίνησιν, μὲ πολλὴν νοσταλγίαν. Νέος διὰ πρώτην φορὰν εἶχεν ἀναβῇ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ γαληνιαίου λόφου τῆς Ἁγ. Τριάδος τῆς Χάλκης. Ἐκάθησε κάτω ἀπὸ τὴν τσικουδιὰν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἕνα βωμὸν τῆς μυσταγωγούσης πέριξ Φύσεως. Ἡ φύσις παντοῦ εἶνε ὡραία, ἀλλ' εἰς μερικὰ μέρη ὁμιλεῖ. Κοντὰ εἰς ἕνα Μοναστῆρι εἶναι πειὸ ἁγία, πλησίον εἰς μίαν Σχολὴν εἶναι πειὸ ἱερά, μέσα ἀπὸ κάποια ἐρείπια καλλιστευμάτων, εἶναι πειὸ συγκλονιστική, περισσότερον ὑποβλητική. Ἐκεῖ ὁ Βασίλειος ἐπεθύμησε νὰ γίνῃ μίαν ἡμέραν Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Τῷ ἐφάνηκε πὼς δὲν ὑπῆρχε ὡραιότερο πρᾶγμα ἀπὸ αὐτό. Καὶ τὸ ὄνειρόν του δὲν ἤργησε νὰ γίνῃ πραγματικότης, διότι ἦτο ὄνειρον ἐνθουσιασμοῦ. Ἦτο μιὰ ὀπτασία τῆς ζωῆς του μέσα ἀπὸ τὴν ψυχήν του εἰς μίαν στιγμὴν ἐξάρσεως.

Ἂν τοιουτοτρόπως ζητοῦμεν, θὰ λαμβάνωμεν. Ἂν τοιαῦτα πράγματα ἐπιθυμοῦμεν, θὰ τὰ ἀποκτῶμεν. Καὶ πρέπει νὰ ζητοῦμεν κἄτι μ' ἕνα ἐνθουσιασμὸν ἅγιον. Ὁ κόσμος ἔχει ἰδανικὸν περιεχόμενον, καὶ πρέπει νὰ τείνωμεν πρὸς αὐτό. Δὲν εἶπεν ὁ Χριστὸς τὸ περίπυστον ἐκεῖνο «Κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται. Ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε;»

Φανάριον
20 Μαρτίου 1929.

† Ο ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ρυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν;»

[Ἰακώβου Β' 1—4]

ΗΘΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

Ἡ σκληρότης τοῦ φιλαργύρου.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος διηγεῖται τὸ ἑξῆς γεγονός, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν: «Ἡ πόλις μας, λέγει, πρό τινων ἐτῶν ἠπειλήθη ἀπὸ μεγάλην ξηρασίαν. Ὅλα ἐκινδύνευον νὰ ξηρανθοῦν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι ἔντρομοι καὶ ἀπέλπιδες ἀπηύθυνον εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς προσευχάς των. Πανταχοῦ ἠκούετο ἡ κραυγὴ τῆς δυστυχίας των. Ὁ Θεὸς συνεκινήθη ἀπὸ τὰς οἰμωγὰς καὶ ἱκεσίας των, καὶ ἄφθονος βροχὴ ἐξ οὐρανοῦ ἐδρόσισε καὶ ἀνεζωογόνησε τὴν γῆν. Σύμπασα ἡ πόλις ἐσκίρτησεν ἀπὸ χαράν. Ὅλοι ἔχαιρον ὡσεὶ νὰ εἶχον ἐξέλθῃ ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου. Πλὴν εἰς τὸ μέσον τῆς γενικῆς ταύτης εὐδαιμονίας εἷς μόνον δὲν ἔχαιρεν, ἐβάδιζεν εἰς τὰς ὁδοὺς θλιμμένος καὶ σκυθρωπός. Ἦτο ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τῆς πόλεως. Τὸν ἠρώτησαν τὴν αἰτίαν τῆς βαθείας του θλίψεως ἐν μέσῳ τῆς κοινῆς χαρᾶς, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος—τόσον ἡ φιλαργυρία εἶναι χυδαία, τόσον εἶναι τυφλὴ— δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας του τὸν λόγον τῆς αἰσχρᾶς ἀπελπισίας του. Ἔχω, εἶπεν, ἀποθηκευμένας μεγάλας ποσότητας σίτου καὶ τώρα τί θὰ τὰς κάμω».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι καὶ λειτουργίαι. — Ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχ. Ναῷ, κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων τῆς Α΄ ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν [20], ἱερουργήσαντος τοῦ πανοσ. Μ. Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἀρχιδιακονεύοντος διακονοῦντος τοῦ Δευτερεύοντος, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἱ. ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου τῆς Α΄ καὶ Β΄ ἑβδομάδος [25, 29] τελεσθεῖσαν κατὰ σειρὰν ὑπὸ τῶν πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου καὶ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἁ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, διακονουμένων τοῦ μὲν ὑπὸ τοῦ Δευτερεύοντος, τοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ Τριτεύοντος καὶ Ὑπογραμματέως.

Τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας [24] ἡ Α. Θ. Π., συμπαραστατουμένη ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Πριγκηπονήσων, Σηλυβρίας, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας, ἐτέλεσεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχ. Ναῷ τὴν καθιερωμένην πανηγυρικὴν λειτουργίαν, εἰς ἥν, ὡς γνωστόν, ἰδιαιτέραν προσδίδει αἴγλην καὶ μεγαλοπρέπειαν ἡ ἐν τῷ σωλέᾳ συντελουμένη μόνον κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἀμφίεσις τῆς λειτουργικῆς στολῆς τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου. Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἑορτῆς ἐξεφώνησεν ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱ. Συνόδου Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Μάξιμος. Κατὰ δὲ τὴν Μεγ. εἴσοδον ἡ Α. Θ. Π. ἐμνημόνευσε τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν καὶ τῶν Προέδρων τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τοῦ ἐν Αὐστραλίᾳ ὀρθοδόξου ποιμνίου καὶ τοῦ περιεστῶτος πολυπληθοῦς ἐκκλησιάσματος. Μετὰ τὸ πέρας τῆς θ. λειτουργίας καὶ τοῦ ταύτῃ ἐπισυναπτομένου ἱεροῦ μνημοσύνου ὑπὲρ τῶν ἀοιδίμων ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν, ἀνελθούσης τῆς Α. Θ. Π μετὰ τῶν ὡς ἄνω σεβ. μητροπ. καὶ τῶν παραστάντων ὀφφικιάλων τῆς Αὐλῆς καὶ τῶν ἐπισήμων, ἐγένετο ἡ εἰθισμένη ἐν τῇ Μ. Αἰθούσῃ τῶν Πατριαρχῶν δεξίωσις.

— Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, Σεπτῇ Πατριαρχικῇ ἐπινεύσει, ἱερούργησαν καὶ ἐκήρυξαν τὸν θεῖον λόγον οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Σάρδεων ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Πέραν, Ἴμβρου ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ ἱ. ναῷ ἁγ. Ἰωάννου τῶν Χίων, Ἡλιουπόλεως ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ταξιαρχῶν Μ. Ρεύματος, Εἰρηνουπόλεως ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ἁγίας Τριάδος Πέραν, οἱ δὲ ἀρχιερατ. προϊστάμενοι τῶν ἐνοριῶν ἐν τοῖς οἰκείοις ἱεροῖς ναοῖς.

Πατριαρχικαὶ προσρήσεις. — Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. προσκληθείσης εἰς τὸ τελεσθὲν [24] ἐν τῷ ἐνταῦθα Λατινικῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Πνεύματος ὑπὸ τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑπὲρ τοῦ θανόντος προέδρου αὐτῆς κ. Δελάρα ἱερὸν μνημόσυνον παρέστη καὶ διεβίβασε τὰ εἰκότα ὁ Πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος.

— Τὸν ἑορτάζοντα Σεβ. Μ/την Γέροντα ἅγιον Δέρκων κ. Φώτιον ἐπεσκέψατο καὶ διεβίβασε τὰς Πατριαρχ. προσρήσεις ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος [6 Φεβρουαρίου].

— Τοὺς ἑορτάζοντας σεβ. μητροπ. Τραπεζοῦντος κ. Χρύσανθον [19] καὶ Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρόνιον ἡ Α. Θ. Π. συνεχάρη τηλεγραφικῶς.

— Κατὰ τὸν τελεσθέντα ἐν Πέραν [14] γάμον τοῦ ἐκ τῶν γραμματέων τῆς Μ. Ἐπιτροπῆς κ. Γ. Τσατάλα παρέστη, κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Π. ὁ πανοσ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ διεβίβασε τὰς πατριαρχ. προσρήσεις πρός τε τοὺς νυμφίους καὶ τὸν πατέρα τῆς νεονύμφου κ. Ἀνδρ. Παπακωνσταντίνου, ἰατρόν, διευθυντὴν τοῦ Γηροκομείου Βαλουκλῆ.

— Ἐπεσκέψαντο ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν καὶ διεβίβασαν τὰς πατριαρχ. προσρήσεις ὁ πανοσ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης πρὸς τὸν κ. Θεόδ. Κεσίσογλουν, ἰατρὸν [23] καὶ ὁ πανοσ. Δευτερεύων πρὸς τὸν κ. Χρύσ. Θωμαΐδην, δικηγόρον [19].

— Τηλεγραφικῶς διεβιβάσθησαν αἱ πατριαρχικαὶ εὐχαὶ πρὸς τὸν ἑορτάζοντα κ. Εὐάγγ. Φουντόπουλον, ἰατρὸν τῆς ἱ. Θεολ. Σχολῆς Χάλκης.

Πατριαρχ. Κεντρ. Ἐκκλησ. Ἐπιτροπή.—Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς περιόδου τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κατηρτίσθη τὸ πρόγραμμα τοῦ ἱ. κηρύγματος ἔν τε τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχ. Ναῷ καὶ τοῖς λοιποῖς ἱ. ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, διενεργουμένου ὑπὸ τῶν ἱερουργησόντων ἁγ. ἀρχιερέων, τῶν κληρικῶν τῆς Πατριαρχ. Αὐλῆς καὶ τῶν ἱκανῶν πρὸς τοῦτο ἱερατικῶς προϊσταμένων.

— Ἀπεφασίσθη ἡ ἐκ περιτροπῆς ἀπὸ μέρους τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπίσκεψις τῶν ἱερῶν ναῶν πρὸς ἐξέτασιν τῆς ἐν γένει καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν.

— Ἀποφάσει τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἱερατικαὶ μεταβολαὶ διὰ λόγους διοικητικούς: Τοῦ ἱερατικ. προϊσταμένου Βλάγκας Συνεσίου Ἰορδανίδου ἀναχωρήσαντος εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μετετέθη εἰς τὴν ἐνορίαν ταύτην ὁ τέως ἐφημέριος Φερίκιοϊ Εὐλόγιος Κατσώνης, διορισθέντος ἀντ' αὐτοῦ ἐν Φερίκιοϊ τοῦ ἐκ τῶν ἐφημερίων Ταταούλων Καλλινίκου, ὃν ἀντικατέστησεν ἐν Ταταούλοις ὁ τέως ἐν τῇ ἱ. Μονῇ Βαλουκλῆ ἱερατεύων Χρύσανθος. Τοῦ τέως ἐν Βαλίνῳ ἱερατεύοντος Καλλιστράτου μετατεθέντος εἰς τὴν χηρεύουσαν ἐνορίαν Τὸπ-καποῦ, διωρίσθη ἐν Βαλίνῳ ὁ ἀπὸ Σαλματομβρουκίου παραιτηθεὶς ἱερεὺς Σωτήριος Νικολάου. Ὁ ἐν Ξηροκρήνῃ ἱερατεύων Δωρόθεος διωρίσθη εἰς τὴν χηρεύουσαν θέσιν Σαρμασικίου, ὁ δὲ τέως ἐν Π. Μπάνιῳ ἱερατεύων ἱερομ. Ἀθανάσιος διωρίσθη εἰς τὴν ἱ. Μονὴν τῆς Παναγίας ἐν Χάλκῃ.

— Ἐπεβλήθη ἡ ποινὴ τετραημέρου ἀργίας τῷ ἱερατ. προϊσταμένῳ Τὸπ-κάποῦ Καλλιστράτῳ δι' ἀνοίκειον συμπεριφορὰν αὐτοῦ.

Πατριαρχικὸν Μυροφυλακεῖον.—Ἡ Α. Θ. Π., ἀμείβουσα τὰς φιλοτίμους ὑπηρεσίας τοῦ πανοσ. Μ. Ἐκκλησιάρχου κ. Ἀνθίμου, ὠνόμασεν αὐτὸν διὰ Σεπτοῦ Πατριαρχ. Πιττακίου Μυροφύλακα τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς.

Πατριαρχικὸς Ναός.— Ἡ Α. Θ. Π. συμπληροῦσα τὸ σῶμα τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Πανσέπτου Πατριαρχ. Ναοῦ διώρισε μέλος αὐτῆς τὸν πανοσιολογ. Μ. Ἐκκλησιάρχην.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Νέα Συνοδικὴ περίοδος.—Εἰς τελευταίαν συνεδρίασιν [2 λήγοντος] συνελθοῦσα ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐπεκύρωσε τὰ πρακτικά, μεθ' ὃ ἐπηκολούθησε Πατριαρχικὴ προσαγόρευσις πρὸς τοὺς ἀποχωροῦντας σεβ. Μ/τας Κυζίκου, Νικαίας, Χαλκηδόνος, Προύσης, Νεοκαισαρείας καὶ Ἡλιουπόλεως καὶ κατάλληλος ἀπάντησις τοῦ σεβ. Κυζίκου ἐκ μέρους καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει δὲ αὐθημερὸν τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας συνοδικῆς περιόδου ἡ Α. Θ. Π. προσεφώνησε καταλλήλως τοὺς νέους σεβ. Συνοδικοὺς Δέρκων, Πριγκηπονήσων, Σάρδεων, Σηλυβρίας, Ροδοπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως, ἀνταπαντήσαντος τοῦ σεβ. Γέροντος ἁγ. Δέρκων.

Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί. — Κατὰ τὴν α' συνοδικὴν συνεδρίαν κατηρτίσθησαν αἱ διάφοροι ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐργαζόμεναι διαρκεῖς ἐκκλησιαστικαὶ Ἐπιτροπαί.

Εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας.—Τῷ σεβ. Μ/τῃ Θυατείρων κ. Γερμανῷ, ἐπιτυχῶς πάντοτε διεξαγαγόντι πάσας τὰς ἀνατεθείσας αὐτῷ ἐκκλησιαστικὰς ἐντολάς, ἐξεφράσθη διὰ σεπτοῦ Πατριαρχ. Γράμματος ὁ ἔπαινος καὶ ἡ εὐαρέσκεια τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἡ δὲ Α. Θ. Παναγιότης ἀπέστειλε τῇ Α. Σεβ. καὶ τὴν εἰκόνα Αὐτῆς μετ' ἰδιοχείρου ἀφιερώσεως.

Κανονικὴ ἄδεια. — Ἐπετράπη συνοδικῶς τῷ σεβ. Μ/τῃ Ἀμασείας καὶ ἐξάρχῳ Κ. Εὐρώπης κ. Γερμανῷ, ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀθήνας ἐπανακάμπτων συντόμως εἰς τὴν παροικίαν αὐτῆς.

Ἅγιον Μῦρον.—Ἀπεστάλη ἡ ἀναγκαιοῦσα ποσότης Ἁγ. Μύρου τῷ σεβ. Μ/τῃ Καβάλλας κ. Χρυσοστόμῳ.

Ἱ. Κλῆρος Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν παρακειμένων ἐπαρχιῶν. — Ἐπὶ μελέτῃ καὶ εἰσηγήσει τῶν ἐνδεδειγμένων μέτρων σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου τῶν ὡς ἄνω περιφερειῶν κατηρτίσθη Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν σεβ. Συνοδικῶν Δέρκων, Πριγκηπονήσων καὶ Ἴμβρου καὶ τοῦ Μ. Πρωτοσυγκέλλου.

Χειροτονίαι.—Ἐπετράπη ἡ εἰς διάκονον καὶ εἶτα εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ Ἀντωνίου Ρεπανέλλη διὰ τὴν χηρεύουσαν θέσιν Ξυλοπόρτης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ ἡ εἰς διάκονον χειροτονία τοῦ μοναχοῦ Θωμᾶ Ταλιέρη διὰ τὴν διακονικὴν θέσιν τῆς νήσου Χάλκης τῆς ἐπαρχίας Πριγκηπονήσων.

Η ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑι ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐπειδὴ τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι τῆς ἀνταρσίας κατὰ τῆς κανονικῆς τάξεως κατεδείχθη ἐνεχόμενος καὶ ὁ πολλοῖς ἤδη καὶ πρότερον βεβαρημένος πταίσμασι κατὰ τῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας ἱερεὺς Βασίλειος Μάρκου, ὁ τούπικλην Ἄτ Βασίλης λεγόμενος, συνεργασθεὶς μετὰ τῶν ἤδη καθαιρεθέντων Βησαρίωνος Τζουβάνη, Ἀγαθαγγέλου Τσάμτση, Εὐθυμίου Κουστέα καὶ Ἀθανασίου τοῦ ἐξ Ἐλβασάν, διὰ τοῦτο Πατριαρχικῇ καὶ Συνοδικῇ ἀποφάσει, ληφθείσῃ τῇ 5 λήγοντος μηνός, ὑπεβλήθη καὶ οὗτος, συνῳδὰ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι, τῇ αὐτῇ ποινῇ τῆς καθαιρέσεως καὶ ἐκβολῆς ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου.

— Πρὸς διαφώτισιν δὲ τῶν ἐν Βελιγραδίῳ, Βουκουρεστίῳ καὶ Βαρσοβίᾳ Μακαριωτάτων Προέδρων τῶν ἐκεῖ ὀρθ. Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν ἀντικανο-

νικῶν ἐκτρόπων τῆς 'Αλβανίας, ἀπεστάλη πρὸς αὐτοὺς ὁ σεβ. Μ/της Τραπεζοῦντος κ. Χρύσανθος.

—Ἡ 'Αλβανικὴ κυβέρνησις ἀπήλασεν τὸν ἐν Κορυτσᾷ διαμένοντα Πατριαρχικὸν ἔξαρχον Θεοφιλ. ἐπίσκοπον Μιλητουπόλεως κ. Ἱερόθεον, προπεμφθέντα μετὰ δακρύων ὑπὸ σύμπαντος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ τῆς πόλεως ταύτης καὶ καταφυγόντα εἰς Φλώριναν, ἔνθα καὶ διαμένει. 'Επὶ τῷ γεγονότι τούτῳ ἀπεστάλη διαμαρτυρία τῆς 'Εκκλησίας πρὸς τὴν 'Αλβανικὴν Κυβέρνησιν, ἀνεκοινώθη δὲ τοῦτο ὡς καὶ ἡ καθαίρεσις τοῦ Ἄτ Βασίλη πρὸς πάσας τὰς Αὐτοκεφάλους 'Ορθ. 'Εκκλησίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Ἡ ἐπέτειος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.— Μετ' ἐξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας ἑωρτάσθη τῇ 1 'Ιανουαρίου (ν. ἡμερ.) ἡ ἐπέτειος τοῦ Σεπτοῦ ὀνόματος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βασιλείου ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ Ἱ. Μετοχίῳ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, προνοίᾳ τοῦ Πατριαρχ. 'Αντιπροσώπου, πανοσ. 'Αρχιμ. κ. Βασ. Δημοπούλου. Κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν δοξολογίαν παρέστησαν τὰ μέλη τῆς Ἱ. Συνόδου, ἤτοι ὁ πρόεδρος αὐτῆς Σεβ. Μ/της Μόσχας κ. Βενιαμίν, οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Βηδένσκυ κ. 'Αλέξανδρος καὶ Κρουτίτσκιϋ κ. Λεωνίδας καὶ ὁ Σεβ. 'Αρχιεπ. Γμπόβσκιϋ κ. Νικόλαος, οἱ Πρωθιερεῖς κ. κ. Γρ. Παπώφ, καὶ Π. Κρασότκι, οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολ. 'Ακαδημίας Μόσχας κ. κ. Β. Μπελαλίκωφ, 'Ι. Βοσνενένσκη, Β. Τιτλίνωφ καὶ ὁ 'Αρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου καθηγητὴς κ Σ Ζαρίν. Προσῆλθεν ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν Μόσχᾳ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. 'Ι. Πανουριᾶς μεθ' ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας καὶ τοῦ προξενείου. Τὴν ὅλην τελετὴν ἐπεσφράγισεν ὁ σεβ. Μ/της κ. 'Αλέξανδρος διὰ λόγου ἐπικαίρου, μεστοῦ βαθυστοχάστων σκέψεων, σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως πρός τε τὸ Σεπτὸν πρόσωπον τοῦ ἑορτάζοντος Πρωθιεράρχου τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Μετὰ δὲ ταύτην παρετέθη ἐν τῇ Μεγ. Αἰθούσῃ τοῦ Ἱ. Μετοχίου τιμητικὴ τράπεζα εἰς ἣν παρεκάθησαν πάντες οἱ ὡς ἄνω ἐπίσημοι.

'Ακαδημαϊκὴ ἑορτή. — Τῇ 3 παρελθόντος μηνὸς ἑωρτάσθη μετὰ πολλῆς τῆς ἐπισημότητος ἡ ἐπέτειος τῆς πρὸ ἑξαετίας ἀνασυστάσεως Θεολογικῆς 'Ακαδημίας τῆς Μόσχας, καθ' ἣν παρέστησαν πολλοὶ ἱεράρχαι καὶ ἱκανοὶ ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου, οἱ πρώην καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ καθηγηταὶ καὶ πλῆθος λαοῦ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ὁ Πατριαρχικὸς ἀντιπρόσωπος κληθεὶς ἐπισήμως ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τῶν 'Ακαδημαϊκῶν 'Αρχῶν, ἐπισφραγίζων δὲ τὴν ὡραίαν ἑορτὴν ἀπηύθυνε κατάλληλον προσλαλιὰν πρὸς τοὺς τελειοφοίτους, μεστὴν ὑποθηκῶν καὶ παραινέσεων διὰ τὴν εἰς ἣν προορίζονται ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΙΘΙΟΠΙΑΣ

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, μνῆμον τῶν ἱερῶν δεσμῶν οἵτινες συνδέουσιν αὐτὸ ὡς Πρωτόθρονον 'Εκκλησίαν πρὸς τὴν ἐν 'Αβησσυνίᾳ 'Εκκλησίαν καὶ τὸ εὐσεβὲς ἔθνος τῶν Αἰθιόπων, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐκχριστιανίσεως αὐτῶν, ἐξεδήλωσε τὴν μεγάλην αὐτοῦ χαρὰν καὶ ἐπεδαψίλευσε τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἐπὶ τῷ αἰσίῳ γεγονότι τῆς ἀνακηρύξεως εἰς Βασιλέα τοῦ διαδόχου τοῦ Αἰθιοπικοῦ θρόνου Ὑψηλοτάτου Τάφφαρι ὑπὸ τῆς Α. Μ. τῆς Αὐτοκρατείρας μητρὸς αὐτοῦ, διεξαχθείσης ἐσχάτως μετὰ

πάσης ἐκκλησιαστικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἐπισημότητος. Διερμηνεὺς τῶν εὐχῶν καὶ τῆς χαρᾶς τῆς Μ. Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Εὐσεβέστατον Βασιλέα τῆς Αἰθιοπίας ἐγένετο ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βιζύης κ. Χριστοφόρος, ὅστις κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ προσωρινὴν αὐτοῦ διαμονήν, λαβὼν ἐντολήν, μετέβη εἰς Ἀδδὶς-Ἀμπέμπα, πρωτεύουσαν τῆς Αἰθιοπίας, καὶ ἐνεχείρησε τῇ Α. Μ. μετὰ τῶν σεπτῶν Πατριαρχικῶν Γραμμάτων βαρύτιμον Ἐγκόλπιον καὶ φωτογραφικὴν εἰκόνα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὡς εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πατριαρχικὸς Ἀπεσταλμένος ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐξαιρετικῶν ἐνδείξεων τιμῆς παρὰ τῷ Βασιλεῖ, ὅστις ἐν βαθυτάτῃ συγκινήσει διὰ τὴν μητρικὴν ταύτην ἐκδήλωσιν τιμῆς καὶ ἀγάπης ἀπὸ μέρους τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐξέφρασε τὰς εἰλικρινεῖς αὐτοῦ εὐχαριστίας καὶ τὰ αἰσθήματα σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ πρὸς τὸ Σεπτὸν πρόσωπον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, εἰς ἔνδειξιν τῶν ὁποίων ἀπένειμε τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τὴν Μεγάλην ταινίαν τοῦ Ἀστέρος τῆς Αἰθιοπίας, ὡς καὶ χρυσοῦν μετάλλιον, ἀναμνηστικὸν τῆς στέψεως αὐτοῦ.

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Διὰ Γράμματος αὐτοῦ κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ὁ νεωστὶ ἐκλεγεὶς Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας καὶ Πριμᾶτος τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας Δόκτωρ Γόρδων Κόσμο Λάγκ ἀνήγγειλε τῇ Α. Θ. Π. τὰ κατὰ τὴν κανονικὴν ἐκλογὴν καὶ ἀνάρρησιν αὐτοῦ εἰς τὸν Πρωθιεραρχικὸν θρόνον τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας, τῆς σχετικῆς τελετῆς διεξαχθείσης ἐν πάσῃ ἐπισημότητι ἐν τῷ ἱστορικῷ ναῷ Canterbury, κατὰ τὸ ἰσχῦον Πρωτόκολλον καὶ ἐπεκαλέσθη τὰς εὐχὰς τῆς Μ. Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ ἔργου καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Ἡ Α. Σεβασμιότης ὑπομιμνήσκουσα τοὺς ἱεροὺς δεσμοὺς φιλίας καὶ ἀγάπης τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς, καὶ διαβεβαιουμένη περὶ τῆς βαθείας τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ αὐτῆς πρός τε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Σεπτὸν πρόσωπον τῆς Α. Θ. Π., ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν πόθον, ὅπως οἱ συνδέοντες τὰς δύο Ἐκκλησίας δεσμοὶ ἀμοιβαίας τιμῆς καὶ ἀγάπης ἀποβῶσιν ἔτι μᾶλλον ἰσχυροί, τοῦτο δὲ θὰ ἐθεώρει ὡς τὴν μεγαλυτέραν ἱκανοποίησιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς δυσχεροῦς Πρωθιεραρχικῆς αὐτῆς διακονίας.

— Κατὰ πληροφορίας, ἡ Α. Σεβ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας κ. Κόσμο Λάγκ ἀναλαμβάνει κατ' Ἀπρίλιον θαλασσίαν ἐκδρομὴν ἀνὰ τὴν Μεσόγειον καὶ προσεγγίζων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μόνον εἰς Ἀθήνας καὶ Ἱεροσόλυμα θὰ ἐπισκεφθῇ τὰς ἐκεῖ ἀνωτάτας ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Βελιγραδίου κ. Δημήτριος ἀνεκοινώσατο διὰ γράμματος τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τὰς ἀποφάσεις τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ Πασχάλιον καὶ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ προσεχοῦς Ἁγίου Πάσχα.

ΘΑΝΑΤΟΣ

† Ο ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΣ

Τηλεγραφικῶς ἀνήγγειλαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος καὶ ὁ Σεβ. Μ της Σερρῶν κ. Κωνσταντῖνος τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ ***Σεβ. Μητροπολίτου Σιδηροκάστρου Νεοφύτου***, προελθόντα ἐκ συμφορήσεως Τῆς ἐπικηδείου τελετῆς γενομένης ἐν μέσῳ πολλῶν ἐκδηλώσεων σεβασμοῦ καὶ τιμῆς ἀπὸ μέρους τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν σωματείων καὶ ἐν συρροῇ κλήρου καὶ λαοῦ, προέστη ὁ σεβ. Μ της Θεσσαλονίκης συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῶν σεβ. Μ/τῶν Σερρῶν, Πολυανῆς καὶ Νιγρίτης.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου γεννηθεὶς ἐν Δαρδανελλίοις ἀπεφοίτησε τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς τῷ 1908 μετ' εὐδοκίμους ἐξετάσεις, ἀμέσως δὲ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἱ. Μητροπόλεως Ἡρακλείας ὡς Ἀρχιδιάκονος. Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τῶν Σχολῶν καὶ διάκονος τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἁγ. Στεφάνου τῆς ἐπαρχίας Δέρκων καὶ εἶτα ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα ἐν τῇ Κοινότητι Σόφιας τῆς Βουλγαρίας. Τῷ 1911 προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς ὡς διάκονος τῆς σειρᾶς, προήχθη βαθμηδὸν εἰς Τριτεύοντα, Δευτερεύοντα καὶ Μ. Ἀρχιδιάκονον, ἐργασθεὶς μετὰ ζήλου ὡς μέλος τοῦ Πνευματ. Δικαστηρίου, τῆς Π. Κ. Ἐκκλ. Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνδέσμου. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1922 ἐξελέγη Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου ἐπιτελέσας τὸ ἔργον αὐτοῦ ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ποιμένος μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως.

Τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σιδηροκάστρου Νεοφύτου εἴη ἡ μνήμη αἰωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Νέαι ἐκδόσεις. — Ὁ γνωστὸς διὰ τὰς πολλὰς καὶ πολυτίμους αὐτοῦ συγγραφὰς κ. Μ. Γαλανὸς ἤρξατο ἐκδίδων ἐν Ἀθήναις σειρὰν ἐκκλησιαστικῶν ὁμιλιῶν, αἵτινες θὰ ἀποτελέσωσι λαμπρὰν συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον τῶν περὶ τὸ ἱερὸν κήρυγμα ἀσχολουμένων.

—Ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους ἤρξατο ἡ ἔκδοσις τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐκκλησ. Ριζαρείου Σχολῆς, περιλαμβάνουσα τὰ κατ' αὐτήν, ὡς καὶ ἐπιστημονικὰς μελέτας τῆς Α. Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσοστόμου καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς.

Müdir mes'uli : *Meletios Lukakis*